

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Alexander Gogel (1765-1821): grondlegger van de Nederlandse staat
Postma, J.K.T.

Citation

Postma, J. K. T. (2017, February 14). *Alexander Gogel (1765-1821): grondlegger van de Nederlandse staat*. Uitgeverij Verloren, Hilversum. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/45861>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/45861>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/45861> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Postma, J.K.T.

Title: Alexander Gogel (1765-1821): grondlegger van de Nederlandse staat

Issue Date: 2017-02-14

Nawoord

Alexander Gogel kwam ik voor het eerst op het spoor in de jaren tachtig van de vorige eeuw, toen ik als directeur-generaal van de Rijksbegroting vaak inleidingen hield over de actuele financiële situatie. Daar geschiedenis mijn bijzondere belangstelling had, verlevendigde ik mijn economisch-politieke speeches met historische verwijzingen.

Mijn historische belangstelling bracht mij in contact met de Werkgroep Geschiedenis van de Overheidsfinanciën. Onder anderen Henk Boels, Frans Fox, Wantje Fritschy, Ferdinand Grapperhaus, Tom Pfeil, Joke Roelevink, Albert Scheffers en Tom de Smidt waren daar gesprekspartners. Voor dit gezelschap sprak ik (in 1988) over de geschiedenis van de rijksbegroting in de afgelopen twee eeuwen. Daarbij memoreerde ik, dat Gogel niet alleen een nieuw belastingstelsel had opgezet, maar dat hij ook in bredere zin als eerste Nederlandse minister van Financiën voor de unificatie van de overheidsfinanciën pionierswerk had verricht. Dat alles bood voldoende aanknopingspunten om in mijn speeches vaak op hem terug te komen.

Dat de naam Gogel buiten de kringen van fiscalisten en kenners van de Bataafs-Franse tijd vrij onbekend was, bleek mij nog eens, toen ik in 2006 een boekje met de titel *Honderd jaar Miljoenennota* presenteerde om te memoreren dat een eeuw daarvoor voor het eerst een miljoenennota was verschenen. Ik liet mijn verhandeling een eeuw eerder beginnen met het bewind van Gogel, omdat de gang van zaken na 1906 moeilijk te begrijpen was, als men de ontwikkeling in de negentiende eeuw niet kende.

In hetzelfde jaar liet ik in een biografische schets van Gogel in het blad *De Nederlandsche Leeuw* zien, dat hij niet alleen als financieel bewindsman, maar ook als politicus een boeiend leven had geleid. Ik bepleitte daarom een moderne, volwaardige biografie die vragen zou stellen bij het traditionele beeld van Alexander Gogel als technocraat. Ik had een politieke biografie voor ogen van een ideologisch geïnspireerd politicus die hij volgens mij in werkelijkheid was.

Het idee om zelf die biografie te gaan schrijven, werd versterkt door de regelmatige gesprekken en correspondentie met Mieke van Leeuwen-Canneman, die bezig was met het bewerken van de *Briefwisseling* tussen haar voorvader Elias Canneman en zijn vriend Gogel. In de brieven zag ik vele punten van herkenning met de huidige tijd, zoals bij een gedachtewisseling tussen beide vrienden over de aanpak

van financiële crises. Nieuwe impulsen waren de uitnodiging om voor het rechts-historische tijdschrift *Pro Memoria* een artikel te schrijven over de constitutionele denkbeelden van Gogel en voor een bundel van de Stichting Geschiedenis van de overheidsfinanciën een bijdrage over de tiërcering in 1810. Een belangrijke stimulans gaf de historicus Henk te Velde, met wie ik wel over mijn publicaties correspondeerde en die regelmatig vroeg wanneer de biografie er nou eens zou komen. In het voorjaar van 2011 gaf hij zijn zegen aan de opzet van een dissertatie. Hij was een zeer stimulerende begeleider! Ook de gesprekken in zijn promovendi-groep droegen bij aan mijn historische vorming. Over de fiscale aspecten van het onderwerp kon ik in 2015 nog een bijdrage leveren aan een bundel met de titel *Tweehonderd jaar rijksbelastingen*, waarbij ik de gelegenheid graag aangreep om te laten zien dat het belastingstelsel juist tien jaar ouder was dan twee eeuwen.

Ik dank de leden van promotiecommissie, te weten Joop van den Berg, Joris Oddens, Judith Pollmann, Niek van Sas en Wyger Velema voor hun bereidheid om het eindresultaat te beoordelen. Joris Oddens had een versie ook al eerder van zijn commentaar voorzien, evenals Mieke van Leeuwen-Canneman. Hester Postma gaf haar commentaar op de tekst en bood assistentie bij het vinden van afbeeldingen. De Engelse samenvatting is door Robert Ross gecontroleerd. Ik ben verheugd dat Uitgeverij Verloren het boek wil uitgeven en ik dank Anja van Leusden voor de goede samenwerking.

Zonder de voortdurende steun van mijn vrouw Roely was het boek niet tot stand gekomen. Zij heeft de hoofdstukken van het boek in alle versies van commentaar voorzien. Nog belangrijker was dat ze gedurende de zes jaren van soms taaie voorbereiding mij op essentiële momenten gesteund heeft.

Bronnen en literatuur

Gebruikte afkortingen

<i>BG</i>	<i>Brieven en Gedenkschriften</i>
BHIC	Brabants Historisch Informatiecentrum
<i>BMHG</i>	<i>Bijdragen en Mededelingen van het Historisch Genootschap</i>
<i>BMGN</i>	<i>Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden</i>
<i>BW</i>	<i>Briefwisseling Canneman-Gogel</i>
<i>BWN</i>	<i>Biografisch Woordenboek van Nederland: 1780-1830</i>
GAA	Gemeente-archief Amsterdam
<i>GAGN</i>	<i>Gedenkstukken der algemeene geschiedenis van Nederland</i>
HA-DNB	Historisch Archief van De Nederlandsche Bank
<i>JBR</i>	<i>Jaarboeken van de Bataafsche Republiek</i>
KB	Koninklijke Bibliotheek
NA	Nationaal Archief
<i>NNJB</i>	<i>Nieuwe Nederlandsche Jaerboeken</i>
<i>NNBW</i>	<i>Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek</i>

Archivalia

Belasting- en douanemuseum, dossier Gogel.

Brabants Historisch Informatie Centrum

Trouwboek Sint-Michielsgestel 1726-1764, toegangsnr.1445, inv.nr. 34.

Schepenprotocol Vught, toegangsnummer 5123, inv.nrs. 54 en 55.

Centraal Bureau voor Genealogie, dossier Gogel.

Gemeente-archief Amsterdam, Notarieel Archief, inv.nrs. 433, 445 en 459.

Gemeentearchief Den Haag.

Doop- en trouwboeken, 's-Gravenhage, 1598-1811, inv.nrs. 312 en 313.

Lidmatenregister, Waals-hervormde gemeente in Den Haag, 1733-1844, inv.nr. 107.

Historisch Archief van De Nederlandsche Bank, dossiers A.M. de Jong en Van 't Wout.

Koninklijke Bibliotheek, nr. KW72 D 57.

Museum Meermanno-Westreenianum, nrs. 242/330 en 242/334.

Nationaal Archief, Den Haag

Collectie Legatie Frankrijk, 1747-1810, 1.02.14, inv.nr. 730.

Collectie Nassause Domeinraad, 1.08.11, inv.nrs. 210-211, 748, 750, 4713 en 4715.

Collectie Brantsen, 1.10.12, inv.nr. 35 en 61.

Collectie Wetgevende Colleges, 2.01.01.01, inv.nr. 508.

Collectie Uitvoerend Bewind, 2.01.01.04, inv.nrs. 5-8, 30, 42, 45, 48, 50, 59, 73, 76, 272, 281, 282, 285, 298, 459-460, 462, 469, 471, 474 en 485.

Collectie Staatsbewind, 2.01.01.05, inv.nrs. 415, 430, 443 en 444.

- Collectie Raadpensionaris, 2.01.01.06, inv.nrs. 1, 27, 33 en 61.
 Collectie Staatssecretarie tijdens Lodewijk Napoleon, 2.01.01.07, inv.nrs. 136, 141, 187 en 356.
 Collectie Prins Stedehouder, 2.01.01.08, inv.nr. 11 en 30.
 Collectie Buitenlandse Zaken, 2.01.08, inv.nr. 119 en 211-213.
 Collectie Binnenlandse Zaken, 2.01.12, inv.nr. 286 en 833.
 Collectie Financiën, 1795-1813, 2.01.21, inv.nrs. 1, 47-49, 49A, 50, 61, 399, 400, 489 lett. OO, 884, 886, 1121, 1150 en 1158.
 Collectie Syndicaat van Holland, 2.08.30.01, inv.nr. 1.
 Collectie Ver Huell, 2.21.004.04, inv.nr. 224 en 228.
 Collectie Verheyen, 2.21.004.14, inv.nr. 9.
 Collectie Canneman (1930), 2.21.005.03, inv.nr. 3.
 Collectie Canneman (1904), 2.21.005.30, inv.nrs. 1, 2, 9, 20, 24-25 en 75 incl. appendix.
 Collectie Mollerus, 2.21.005.32, inv.nrs. 26 en 38.
 Collectie Gogel, 2.21.005.39, inv.nrs. 1-5, 8, 10, 13, 15-16, 18-22, 25-27, 30, 33, 35-36, 39-40, 42-44, 59, 104, 108, 111-112, 116-117, 120, 123-124, 129-132, 135, 137-141, 150, 156, 158, 162-163, 165, 167-176, 178 en 180.
 Collectie Falck, 2.21.006.48, inv.nrs. 34G en 53.
 Collectie Goldberg, 2.21.006.51, inv.nrs. 1, 11, 19, 23, 59-60, 181, 223A, 223C en 226.
 Collectie Fennekol, 2.21.007.52, inv.nr. 13.
 Collectie Van der Heim, 2.21.008.71, inv.nr. 23.
 Collectie Röell, 2.21.008.78, inv.nrs. 79, 100, 120 en 162.
 Collectie Van der Goes van Dirxland, 2.21.073, inv.nr. 16 en 87.
 Collectie Dassevael, 2.21.048, inv.nr. 255.
 Collectie Elout, 2.21.059, inv.nr. 185.
 Collectie Gülcher, 2.21.077, inv.nr. 35.
 Collectie Van Maanen, 2.21.114, inv.nrs. 42-43, 47, 53, 234, 436 en 442.
 Collectie Van Stralen, 2.21.157, inv. 11.
 Collectie Thorbecke, 2.21.161, inv.nr. 63.
 Collectie Wiselius, 2.21.176, inv.nrs. 1, 3-5, 37 en 53.
 Collectie Hof van Holland, 3.03.01.01, inv.nr. 3124.
 Collectie Doop- en trouwboeken Hillegom, 3.04.16.059, inv.nr. 16.
 Particulier archief Canneman, nr. 33-29.
 Particulier Archief Schimmelpenninck, Nijenhuis, Diepenheim, nrs. 18, 22, 39, 45, 45a, 49, 59, 60, 121, 134, 317, 348, 494, 942 en 981.
 Universiteitsbibliotheek Leiden, Collectie Valckenaer, BPL 1037.

Literatuur

- Aa, A.J. van der, e.a. (eds.), *Biographisch Woordenboek der Nederlanden*, deel 7 (Haarlem 1862) 264-266 (biografische schets van Gogel).
 Aerts, Remieg, 'Een staat in verbouwing. Van republiek naar constitutioneel koninkrijk 1780-1848', in: Idem e.a. (eds.), *Land van kleine gebaren. Een politieke geschiedenis van Nederland 1780-1990* (Nijmegen-Amsterdam 2007) 11-95.
 Aerts, Remieg, *Het aanzien van de politiek. Geschiedenis van een functionele fictie* (Amsterdam 2009).
 Aerts, Remieg, 'Het eigenlijke begin van Nederland', *De Gids* 177-2 (2014) 25-28.
Algemene Konst- en Letterbode voor het jaar 1821, 29 juni 1821 (Haarlem 1821) deel 1, 435-438, 'Kort levensbericht van I.J.A. Gogel'.
Algemeene Begrooting der Staatsbehoefstns voor de Bataafsche Republiek over den jaare 1799 (Den Haag 1799).
Algemene Rekening over de geldmiddelen voor het jaar 1807 (Den Haag 1809).
 Alkemade, Dirk, *De Bataafse reactie. Bataafs constitutioneel denken en de staatsregeling van 1801*, masterscriptie, Universiteit van Amsterdam 2014.

- Altena, Peter, *Gerrit Paape (1752-1803). Levens en werken* (Nijmegen 2012).
Amsterdamsche Courant, 1797.
- Andriessen, Albert, '1 maart 1811: Installatie van het Keizerlijk Gerechtshof in Paleis Noordeinde. Hoe Den Haag weer juridische hoofdstad werd', *Jaarboek Die Haghe 2011* (Den Haag 2011) 60-82.
- [Appellius J.H.] (anoniem gepubliceerd), *De staatsomwenteling van 1795: In haren aart, loop en gevolgen beschouwd* (Leiden 1801).
- Authentique bylagen, tot de gebeurtenissen van den 12 Junij 1798. Uitgegeeven op last van het Intermediair Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek* (Leiden 1798).
- Baudet, H., 'Tussen feit en visie: twee eeuwen conjunctuur van de *Wealth of Nations*', in: T.J. Kastelein (ed.), *Adam Smith, 1776-1976, 200 jaar sedert de Wealth of Nations* (Leiden 1976) 1-39.
- Bekker-Wolff, E., en A. Deken, *Historie van Mejuffrouw Sara Burgerhart* (1782), uitgave met inleiding en aantekeningen door P.J. Buijnsters, deel 1 (Den Haag 1980).
- Beoordeeling van het ontwerp van Constitutie voor het Bataafsche volk, door de Nationale Vergadering ter goed- of afkeuring aen het zelve Volk voorgedragen, door eenige Burgers, zijnde Repraesentanten van het Volk van Nederland* (Leiden 1797), in: L. de Gou (ed.), *De Staatsregeling van 1798. Bronnen voor de totstandkoming*, twee delen (Den Haag 1988-1990), deel 1, 492-500.
- Beresteyn, E. van, 'Het ontstaan der belastingstelselwet van 1821', *De Gids* 73 (1909) 73-99.
- Berg, J.Th.J. van den, 'Stad en staat voor en na 1795', in: *Grondwetgeving 1795-1806, Voordrachten gehouden bij de presentatie van 'De Staatsregeling van 1805 en de Constitutie van 1806. Bronnen voor de totstandkoming' op 27 maart 1997 te Haarlem* (Haarlem 1997) 83-93.
- Berg, J.Th.J. van den, *De dominee en 'de tweede apostel Paulus'* (Maastricht 2012).
- Berg, J.Th.J. van den, en J.J. Vis, *De eerste honderdvijftig jaar parlementaire geschiedenis van Nederland 1796-1946* (Amsterdam 2013).
- Berg, Joop van den, 'Rutger Jan Schimmelpenninck, protoliberaal', in: Fleur de Beaufort e.a. (eds.), *Eigenzinnige liberalen. Onafhankelijk denkende politici in Nederland* (Amsterdam 2014) 14-41.
- Berg, Peter van den, 'Codificatie en staatsvorming in de tijd van Lodewijk Napoleon', *De negentiende eeuw* 30-3/4 (2006) 159-176
- Bergvelt, E.S., *Pantheon der Gouden Eeuw: van Nationale Konst-Gallerij tot Rijksmuseum van Schilderijen (1798-1896)* (Zwolle 1998).
- Berkel, Klaas van, *De stem van de wetenschap. Geschiedenis van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Deel 1, 1808-1914* (Amsterdam 2008).
- Besluiten der Eerste Kamer van het Vertegenwoordigend Lichaam des Bataafschen Volkes* (Den Haag 1798-1801).
- Bijlagen tot het Dagblad der Vergaderingen van den Raad der gemeente van Amsterdam, 1797-1798.*
- Bijlagen tot het Dagblad der Vergaderingen van de Administratieve Municipaliteit van Amsterdam, 1798.*
- Binnenlandsche Bataafsche Courant*, 1798 en 1801.
- Bloemgarten, Salvador, *Hartog de Hartog Lémon, 1755-1823. Joodse revolutionair in Franse tijd* (Amsterdam 2007).
- Blom, J.C.H., *Hoe was het mogelijk? De Holocaust in de context van de Tweede Wereldoorlog*, Cleveringa-lezing (Leiden 2010).
- Boels, H., 'Zijn de agenten uit de grondwet van 1798 te beschouwen als ministers of niet?', *Groniek. Gronings Historisch Tijdschrift* 16 (1982) 26-27.
- Boels, Henk, *Binnenlandse Zaken. Ontstaan en ontwikkeling van een departement in de Bataafse tijd, 1795-1806* (Den Haag 1993).
- Boels, Henk, 'Alle begin is moeilijk. Gemeentefinanciën op het Groninger platteland, 1808-1813', in: Tom Pfeil e.a. (eds.), *Steden en dorpen in last. Historische aspecten van lokale belastingen en financiën* (Amsterdam 1999) 99-118.
- Boels, Henk, 'Johannes Goldberg', in: *Biografisch Woordenboek der Nederlanden (BWN) 1780-1830*, website www.historici.nl.
- Boer, M.G. de, 'Het Amsterdamsche stadsbestuur in moeilijkheden', *Tijdschrift voor geschiedenis* 46 (1931) 1-27.

- Boer, M.G. de, 'Een Amsterdamsch patriot in den Franschen tijd, Augustijn Maas (1768-1813)', *Jaarboek Amstelodamum* 29 (Amsterdam 1932) 219-259.
- Boer, M.G. de, 'De ondergang der Amsterdamsche gilden', *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 47 (1932) 129-149 en 225-245.
- Bonaparte, Louis, *Documens historiques et réflexions sur le gouvernement de la Hollande*, drie delen (Parijs 1820).
- Bornewasser, J.A., 'De zelfstandige eenheidsstaat in de Noordelijke Nederlanden, gegrondvest 1813-1814, in: D.P. Blok e.a. (eds.), *De Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, deel 11 (1983) 208-222.
- Bosch Kemper, J. de, *De staatkundige geschiedenis van Nederland tot 1830*, in: Idem, *Handleiding tot de kennis van de wetenschap der zamenleving en van het Nederlandsche staatsregt*, deel 2 (Amsterdam 1868).
- Bosch Kemper, J. de, *Letterkundige aantekeningen betreffende de geschiedenis van het Nederlandsche staatsleven en staatsregt* (Amsterdam 1871).
- Boven, M.W. van, *De rechterlijke instellingen ter discussie. De geschiedenis van de wetgeving op de rechterlijke organisatie in de periode 1795-1811* (Nijmegen 1990).
- Breen, J.C., 'De regeering van Amsterdam gedurende de Fransche tijd', *Jaarboek Amstelodamum* 12 (Amsterdam 1914) 1-130.
- Brieven van A. aan Z.* (Leiden 1813); *Brieven van B. aan IJ.* (Leiden 1813).
- Brink, E.A.B.J. ten, *Geschiedenis van het Nederlandse postwezen 1795-1810* (Den Haag 1950).
- Brugmans, H., *Van raadhuys tot paleis* (Amsterdam 1913).
- Brugmans, H., *Geschiedenis van Amsterdam*, deel 5 (Utrecht-Antwerpen 1973).
- Brugmans, I.J., *Paardenkracht en mensenmacht. Sociaal-economische geschiedenis van Nederland 1795-1940* (Den Haag 1961).
- Bruijn, J.G. de, *Inventaris van de prijsvragen uitgeschreven door de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen 1753-1917* (Groningen 1977).
- Bruin, Renger E. de, *Bedreigd door Napoleon. De Ridderlijke Duitse Orde, Balije van Utrecht 1753-1838* (Hilversum 2012).
- Buijzer, A.D. de, *De Democraten, 1796-1798. Een politiek weekblad in roerige tijden*, twee delen, masterscriptie, Universiteit van Amsterdam 2011.
- Buist, Marten G., *At spes non fracta. Hope & Co. 1770-1815. Merchant bankers and diplomats at work* (Den Haag 1974).
- Buist, M.G., 'De Bataafse voorlopers, 1799-1813' in: P.J. Margry e.a. (eds.), *Van "Camere vander rekeninghen" tot Algemene Rekenkamer. Zes eeuwen Rekenkamer* (Den Haag 1989) 131-156.
- Burg, Martijn van der, *Nederland onder Franse invloed. Culturele overdracht en staatsvorming in de napoleontische tijd, 1799-1813* (Amsterdam 2009).
- Burg, Martijn van der, 'Burgemeester in oorlogstijd. Willem Joseph van Brienen van de Groote Lindt', in: Peter van Dam e.a. (eds.) *Onbehagen in de polder. Nederland in conflict sinds 1795* (Amsterdam 2014) 113-135.
- Buyst, Erik, 'De onmogelijke integratie. Economische ontwikkelingen in Nederland en België', in: Ido de Haan e.a. (eds.), *Een nieuwe staat. Het begin van het Koninkrijk der Nederlanden* (Amsterdam 2013) 189-209.
- Byvanck, W.G.C., *Bataafsch verleden. Dorus' droefheid* (Zutphen z.j.).
- Chamberlain, Muriel E., *Lord Aberdeen: A Political Biography* (Londen en New York 1983).
- Clemens, Th., 'Is de concentratie van macht onder koning Lodewijk een uitloper van het verlicht absolutisme?', *Documentatieblad werkgroep achttiende eeuw* 13-49/50 (1981) 70-83.
- Clercq, Willem de, *Dagboek (1811-1844)*, delen 2, 3 en 4, bewerkt door Ineke Huysman en Ton van Kalmthout, website www.historici.nl.
- Colenbrander, H.T., *De patriottentijd*, deel 1 (Den Haag 1897).
- Colenbrander, H.T. (ed.), *Gedenkstukken der algemeene geschiedenis van Nederland van 1795 tot 1840*, 10 delen, 22 banden (Den Haag 1905-1922), afgekort GAGN; website www.historici.nl.
- Colenbrander, H.T., 'Eene beredeneerde catalogus van eenig Bataafsch drukwerk', *De Nederlandsche Spectator* 51-31 (1906) 241-242.
- Colenbrander, H.T., *De Bataafsche Republiek* (Amsterdam 1908).

- Colenbrander, H.T. (ed.), *Ontstaan der Grondwet. Bronnenverzameling*, deel 1 (Den Haag 1908).
- Colenbrander, H.T., *Schimmelpenninck en koning Lodewijk* (Amsterdam 1911).
- Colenbrander, H.T. (ed.), *Gedenkschriften van Anton Reinhard Falck* (Den Haag 1913).
- Colenbrander, H.T. *Inlijving en Opstand* (Amsterdam 1941, tweede druk).
- Compte Général du Trésor Public pour l'an 1806, rendu au Roi par le Ministre de Finance* (Den Haag 1808).
- Correspondance de Napoléon*, delen 20 en 21 (Parijs 1866, 1867).
- Daalder, H., 'Oud-republikeinse veelheid en democratisering', in: Idem, *Politiek en historie* (Amsterdam 1990) 64-80.
- Dagblad van de vergaderingen der representanten van het volk van Amsterdam*, 1795.
- Dagblad der vergaderingen van de Raad der gemeente van Amsterdam*, 1796.
- Dagblad der Vergaderingen van de Municipaliteit van Amsterdam*, 1798.
- Dagblad van het verhandelde ter vergadering van de provisionele Representanten van Holland*, 1795.
- Dagverhaal der handelingen van de Nationaale Vergadering representeerende het Volk van Nederland; van de tweede Nationaale Vergadering; van de Nationaale en Constitueerende Vergadering representeerende het Bataafsche volk*, 9 delen (Den Haag 1796-1798).
- Dagverhaal der handelingen van het Vertegenwoordigend en Intermediair Wetgevend Lichaam des Bataafschen Volk*, deel 1 (Den Haag 1798).
- Decreeten der Constitueerende Vergadering, representeerende het Bataafsche Volk*, delen 2 en 3 (Den Haag 1798)
- Deel, H.F., *Een Haagsch Patriciër in den Franschen Tijd. Herinnering aan het voorledene* (Zutphen z.j.).
- Delprat, Daniel, 'Journal concernant les évènements politiques de notre patrie depuis 1798-1807', meegedeeld door D.H. Delprat, *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap (BMHG)* 13 (1892) 174-342.
- Democraten, De*, gebonden in drie delen (Amsterdam 1796-1798).
- Deursen, A.Th. van, 'De Raad van State onder de Republiek 1588-1795', in: *Raad van State 450 jaar* (Den Haag 1981) 47-91.
- Deursen, A.Th. van, 'Een revolutie van ambtenaren; Bataafse tijd vormde grondslag voor Nederlandse natiestaat', *De Volkskrant*, 27 december 1996 (recensie van enkele boeken).
- Dillen, J.G. van, *Bronnen tot de geschiedenis der wisselbanken (Amsterdam, Middelburg, Delft, Rotterdam)*, deel 1 (Den Haag 1925).
- Ditzhuyzen, R. van, 'Isaac Jan Alexander Gogel', in Idem, *Onderwijs als opdracht. Leven en werk van de eerste vijftien ministers belast met het onderwijs in de periode 1798-1830* (Den Haag 1977) 37-42.
- Dordrechtse Courant*, 1812.
- Drentje, Jan, 'Oranje boven, 1813 herdacht', *Openbaar Bestuur* 21-4 (2014) 55-60.
- Drentje, Jan, 'Oud-nederlandsche hebbelijkheden', in: Frans Grijzenhout en Peter Raedts (eds.), *Deze lange eeuw. Metamorfosen van het vaderland 1780-1950* (Amsterdam 2015) 81-99.
- Driel, Johanna M.C. van, *De ministeriële verordening* (Zwolle 1956).
- Dumbar, Gerhard, *De oude en nieuwe Constitutie der Vereenigde Staaten van Amerika, uit de beste Schriften in haare Gronden ontvouwd*, drie delen (Amsterdam 1793-1796).
- Dwyer, Philip, *Citizen Emperor. Napoleon in Power 1799-1815* (Londen 2013).
- E[eghen], I.H. van, 'De opleiding van minister Gogel', *Jaarboek Amstelodamum* 54 (Amsterdam 1967) 65.
- Eerenbeemt, H.F.J.M. van den, 'De Patriotse-Bataafse-Franse tijd (1780-1813)' in: J.H. van Stuijvenberg, *De economische geschiedenis van Nederland* (Groningen 1977) 156-200.
- Eijnde, Jeroen van den, 'Isaac Jan Alexander Gogel (1765-1821). Grondlegger van het moderne bestaansstelsel in Nederland', in: *Vught. Onvoltooid verleden*, Vughtse Historische Reeks, deel 8 (Vught 2003) 105-112.
- Eijnden, R. van, 'Antwoord op de vraag: In hoeverre de Nationaale Smaak van de Hollandsche School 't doelwit der Schilder- en Tekenkunde bereikte en aan derzelve vereischte beantwoordde? [etc.]', *Verhandelingen van Teylers Tweede Genootschap* 5 (1787).

- Elias, A.M., 'Van Raad van State, Comité te Lande en Staatsraad', in: *Raad van State 450 jaar*, 113-139.
- Elias, A.M., 'De invoering van het Franse belastingstelsel hier te lande in 1812. Voorgeschiedenis en gevolgen', in: C. van Raad en G.P. Frank, *Gielebundel. Opstellen aangeboden aan Prof. mr. J.F.M. Giele* (Deventer 1990) 221-230.
- Elias, A.M., en P.C.M. Schölvinc (eds.), *Volksrepresentanten en wetgevers. De politieke elite in de Bataafs-Franse tijd 1796-1810* (Amsterdam 1991).
- Elias, A.M., 'Aangeslagen. Belastingaangiften en belastingaanslagen ten tijde van Gogel', *Weekblad voor fiscaal recht* 124-6152 (1995) 767-771.
- Elias, A.M., *Een minister op dienstreis. W.F. Röell in 1807 per koets door Frankrijk* (Amsterdam 2003).
- Elias, A., 'Gogel en Röell: een briefwisseling tussen twee prominenten uit het begin van de negentiende eeuw', in: *Tomeloos actief* (Leiden 2003) 9-31.
- Elias, Jeannette, *Bijdrage tot de kennis van de historiographie der Bataafsche Republiek* (Leiden 1906).
- Enthoven, Victor, "'Tot behoud van het lieve vaderland". De nationale heffing op inkomen van 1798', in: Henk Boels (ed.), *Overheidsfinanciën tijdens de Republiek en het Koninkrijk, 1600-1850* (Hilversum 2012) 137-162.
- Epen, D.G. van, *Het predikantengeslacht Nabuys* (Den Haag-Brussel 1904).
- Evers, G.A., *Utrecht als koninklijke residentie. Het verblijf van Lodewijk Napoleon te Utrecht 1807-1808* (Utrecht 1941).
- Fehrmann, C.N., *Onze vloot in de Franse tijd. De admiraals De Winter en Ver Huell* (Den Haag 1969).
- Fell, R., *Reize door de Bataafsche Republiek in den jare 1800* (Haarlem 1806).
- Florijn, De*, personeelsblad van DNB, 1980, 1983.
- Forrest, Allen, *Napoleon* (Diemen 2011).
- Frijhoff, Willem, 'Het zelfbeeld van de Nederlander in de achttiende eeuw. Een inleiding', *Documentatieblad werkgroep achttiende eeuw* 24-1 (1992) 5-28.
- Fritschy, W., 'De "Generale Beleenbank" en de financiële problemen in de beginjaren van de Bataafsche Republiek', *Jaarboek voor de geschiedenis van bedrijf en techniek* 3 (1986) 109-134.
- Fritschy, J.F.M., *De patriotten en de financiën van de Bataafsche Republiek* (Den Haag 1988).
- Fritschy, W., en R.H. van der Voort, 'De Nederlandse staatsbegrotingen 1798-1914', in: Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, *Broncommentaren 1* (Den Haag 1994) 5-118.
- Fritschy, Wantje, 'Gogels *Compte rendu au Roi* en de staatsfinanciën in het koninkrijk van Louis Bonaparte', *De negentiende eeuw* 30-3/4 (2006) 201-218.
- Gabriëls, A.J.C.M., 'Hendrik van Stralen', in: *BWN 1780-1830*, website www.historici.nl.
- Gabriëls, A.J.C.M., 'Betrouwbaar of bekwaam. Ideologie en professionalisme bij de keuze van generaals voor het nieuwe Nederlandse leger, 1814-1815', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 126-1 (2013) 34-55.
- Gabriëls, Jos, 'Oranje ... of toch weer Bonaparte?', *Geschiedenis Magazine* 48-8 (2013) 20-23.
- Galerie Historique des Contemporains, ou nouvelle Biographie*, deel 5 (Brussel 1819) 163-165 (biografische schets van Gogel).
- Garnier, A., *La cour de Hollande sous le règne de Louis Bonaparte* (Parijs-Amsterdam 1823).
- Gedenkboekje van het genootschap Doctrina et Amicitia te Amsterdam ter gelegenheid van zijn honderd vijf en twintig jarig bestaan, 1788-1913* (Amsterdam 1913).
- Geyl, P., *Patriotten en NSB'ers* (Amsterdam 1946).
- Geyl, P., *Nederlandse Figuren*, deel 1 (Amsterdam-Antwerpen 1960).
- Geyl, P., *Geschiedenis van de Nederlandse stam*, deel 6 (Amsterdam-Antwerpen 1962).
- Godefroi, L.S., *De eerste fase van de financiële unificatie, 1796-1801* (Rotterdam 1986).
- Gogel, I.J.A., *Eenige korte aanmerkingen op het financieele gedeelte van het ontwerp van staatsregeling door drie Leden van het Uitvoerend Bewind, aan het Bataafsche Volk, ter goed- of afkeuring aangeboden* (Den Haag 1801).
- Gogel, I.J.A., *Memoriën en correspondentiën, betrekkelijk den staat van 's Rijks geldmiddelen in den jare 1820*, uitgegeven door zijnen zoon J.M. Gogel (Amsterdam 1844).

- Gogel, I.J.A., Bijvoegsel bij 'Memoriën en correspondentiën', bevattende de algemeene staten van den aangegeven in-, uit- en doorvoer van de jaren 1802-1809 en 1814-1816 (Amsterdam 1844).
- Goot, Auke van der, en Henny de Jong, *Centralisatie en belastingambtenaren in Friesland, 1795-1807* (Leeuwarden 1982).
- Gou, L. de (ed.), *Het Ontwerp van Constitutie van 1797. De behandeling van het Plan van Constitutie in de Nationale Vergadering*, drie delen (Den Haag 1983).
- Gou, L. de (ed.), *De Staatsregeling van 1798. Bronnen voor de totstandkoming*, drie delen (Den Haag 1988-1990).
- Gou, L. de (ed.), *De Staatsregeling van 1801. Bronnen voor de totstandkoming* (Den Haag 1995).
- Gou, L. de (ed.), *De Staatsregeling van 1805 en de Constitutie van 1806. Bronnen voor de totstandkoming* (Den Haag 1997).
- Gou, L. de, 'De geschiedenis van een bronnenpublicatie', in: *Grondwetgeving 1795-1806*, 13-49.
- Gou, L. de, 'Jan Bernd Bicker (1746-1812)', in: Idem, *Biografische bijdragen over achttiende-eeuwers* (Haarlem 1986), 81-124.
- Grapperhaus, F.H.M., *Fiscaal beleid in Nederland van 1800 tot na 2000* (Deventer 1997).
- Gribnau, J.L.M., 'Tweehonderd jaar belastingwetenschap' in: Henk Vording (ed.), *Tweehonderd jaar Rijksbelastingen* (Den Haag 2015) 187-254.
- Grijzenhout, Frans, '19 november 1798: de stichtingsdatum van het Rijksmuseum', *Bulletin van het Rijksmuseum* 34-4 (1986) 215-219.
- Grijzenhout, Frans, 'Tempel voor Nederland. De Nationale Konst-Gallerij in 's-Gravenhage', in: E. de Jong e.a. (eds.), *Het Rijksmuseum. Opstellen over de geschiedenis van een nationale instelling*, *Kunsthistorisch Jaarboek* 35 (1984) (Weesp 1985) 1-75.
- Grijzenhout, F., *Feesten voor het vaderland. Patriotse en Bataafse feesten 1780-1806* (Zwolle 1989).
- Grijzenhout, Frans, *Een koninklijk museum. Lodewijk Napoleon en het Rijksmuseum 1806-1810* (Zwolle-Amsterdam 1999).
- Grijzenhout, Frans, 'Een carrière in cultuur: Cornelis Sebille Roos (1754-1820)', *Holland* 32-1/2 (2000) 59-75.
- Grijzenhout, Frans, e.a. (eds.), *Het Bataafse experiment. Politiek en cultuur rond 1800* (Nijmegen 2013).
- Grijzenhout, Frans, en Peter Raedts, 'Deze lange eeuw', in: Idem (eds.), *Deze lange eeuw*, 9-15. *Haagsche Courant*, 1813.
- Haak, J., 'Het nationaal besef bij G.K. van Hogendorp', *Tijdschrift voor geschiedenis* 79-1 (1966), 407-417.
- Haan, Ido de, en Jeroen van Zanten, 'Lodewijk als wegbereider van Willem 1? Kritische kanttekeningen bij een nieuw idee reçue', *De negentiende eeuw* 30-3/4 (2006) 285-301.
- Haes, R.L. de, 'Van Haagsche Koffiehuizen. III. Hotels en publieke vermakelijkheden', *Die Haghe. Bijdragen en Mededeelingen* (Den Haag 1908) 307-384.
- Hagen, Edwina, 'Een meer of min doodlyken haat'. *Antipapisme en cultureel natiebesef in Nederland rond 1800* (Nijmegen 2008).
- Hagen, Edwina, *President van Nederland. Rutger Jan Schimmelpenninck (1761-1825)* (Amsterdam 2012).
- Handelingen van het Comité Revolutionair in Amsteldam*, uitgegeven door Dirk Meland Langeveld (Amsterdam 1796).
- Handelingen van de municipaliteit der stad Amsterdam*, delen 1 en 3 (Amsterdam 1795).
- Hansma, Laurien, 'Oproerkraaiers en waaghalzen. Orangisme in Nederland 1795-1813', in: Henk te Velde e.a. (eds.), *Oranje onder. Populair orangisme van Willem van Oranje tot nu* (Amsterdam 2014) 137-156.
- Heijden, Lia van der, en Jan Sanders, *De levensloop van Adriaan van der Willigen 1766-1841* (Hilversum 2010).
- Hell, Maarten, 'Revolte, rust en revolutie 1747-1795', in: W. Frijhoff en M. Prak (eds.), *Geschiedenis van Amsterdam. Zelfbewuste stadstaat, 1650-1813* (Amsterdam 2005) 309-375.
- Herkauwer (ps. van A.J.A.M. Hanou), Recensie van E.J. Vles, *Alexander Gogel (1765-1821). Financier van de staat in tijden van revolutie* (Amsterdam 2009), opgenomen in Herkauwers blog, 12 januari 2010.

- Hess, David, *Hollandia Regenerata* (1797), heruitgave met nawoord van Joost Rosendaal (Nijmegen 2007).
- Hildebrand (ps. van Nicolaas Beets), *Camera Obscura* (Haarlem 1839, 21ste druk Haarlem 1901) in: Willem van den Berg e.a. (eds.), *Hildebrand, Camera Obscura* (Amsterdam 1998) deel 1, 27-150; Hildebrand, 'Na vijftig jaar' (1889) in: Ibidem, deel 2, 277-346.
- Hill, Peter P., *William Vans Murray, Federalist diplomat: the shaping of peace with France, 1797-1801* (Syracuse 1971).
- Hofstra, H.J., 'De belastingunificatie van 1805', in: J.E.A.M. van Dijk en Ch.P.A. Geppaart (eds.), *Smeetsbundel, opstellen aangeboden aan prof.dr.M.J.H. Smeets ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar aan de Katholieke Hogeschool te Tilburg* (Deventer 1967) 227-244.
- Hogendorp, G.K. van, *Gedagten over 's Lands Finantiën voorgedragen in aanmerkingen op het Rapport tot een Stelsel van Algemeene Belastingen, Uitgebraght den 9den July 1800* (Amsterdam 1802).
- Hogendorp, G.K. van, *Journal d'Adrichem (1806-1809)*, uitgegeven door J. Haak (Den Haag 1981).
- Hogendorp, Gijsbert Karel van, *Brieven en Gedenkschriften*, zeven delen (Den Haag 1866-1903), afgekort aangeduid als BG.
- Honings, Rick, en Peter van Zonneveld, *De gefnuikte arend. Het leven van Willem Bilderdijk* (Amsterdam 2013).
- Hoogenboom, Annemieke, 'De rijksoverheid en de moderne beeldende kunst in Nederland, 1795-1848', in: Boekmansstichting, *Kunst en beleid in Nederland* (Amsterdam 1985) 13-79.
- Hora Siccama, O.W. (ed.), *Brieven van A.R. Falck 1795-1843* (Den Haag 1861, tweede uitgave).
- Horn, N.A. van, 'Gabriël Theodorus van 't Wout', *De Florijn* (personeelsblad DNB), december 1983, 10-13.
- Horst, D. van der, *Van republiek tot koninkrijk. De vormende jaren van Anton Reinhard Falck 1777-1813* (Amsterdam 1985).
- Hovy, J., *Het voorstel van 1751 tot instelling van een beperkt vrijhavenstelsel in de republiek (propositie tot een gelimiteerd porto-franco)* (Groningen 1966).
- Hulkenberg, A.M., *De hervormde of Sint Maartenskerk te Hillegom* (Alphen aan den Rijn 1979).
- Hulshoff, Maria Aletta, *Oproeping aan het Bataafsche Volk, om deszelfs denkwijze en wil openlijk aan den dag te leggen tegen de overheersching door eenen vreemdeling waarmede het land bedreigd wordt* (Amsterdam 1806).
- Huussen jr., A.H., 'Freedom of the press and censorship in the Netherlands 1780-1810', in: A.C. Duke en C.A. Tamse (eds.), *Too mighty to be free. Censorship and the press in Britain and the Netherlands* (Zutphen 1987) 107-126.
- Israel, Jonathan, *The Dutch Republic. Its Rise, Greatness, and Fall 1477-1806* (Oxford 1995).
- Jaarboeken van de Bataafsche Republiek (JBR)*, delen 12 en 13 (Amsterdam 1798).
- Jacobs, Erik, '1798: A turning point? Censorship in the Batavian Republic', in: Joris Oddens e.a. (eds.), *The Political Culture of the Sister Republics, 1794-1806* (Amsterdam 2014) 151-158.
- Jansen, P.C., 'I.J.A. Gogel. Steun van het staatsgebouw' in: H.M. Belien e.a. (eds.), *Nederlanders van het eerste uur. Het ontstaan van het moderne Nederland 1780-1830* (Amsterdam 1996) 141-150.
- Jansen, Lotte, *Verzet tegen Napoleon* (Nijmegen 2013).
- Jensen, Lotte, 'Cornelis Loots', in: BWN 1780-1830, website www.historici.nl.
- Jong, A.M. de, *Geschiedenis van De Nederlandsche Bank*, deel 1, twee stukken (tweede uitgave, Haarlem 1967).
- Jong, A.M. de, 'I.J.A. Gogel 1765-1821', *Orgaan van de Ontwikkelings- en Ontspanningsvereniging 'De Nederlandsche Bank'*, april 1954.
- Joor, J., *De Adelaar en het Lam. Onrust, opruiing en onwilligheid in Nederland ten tijde van het Koninkrijk Holland en de inlijving bij het Franse koninkrijk (1806-1813)* (Amsterdam 2000).
- Joor, Johan, 'De huid die niet mocht zweten. Het continentaal stelsel en de betekenis daarvan voor het Koninkrijk Holland', *De negentiende eeuw* 30-3/4 (2006) 242-254.
- Joor, Johan, 'Samuel Iperuszoon Wiselius', in: BWN 1780-1830, website www.historici.nl.
- Jorissen, Th., *De omwenteling van 1813. Bijdragen tot de geschiedenis der revolutie*, deel 2 (Groningen 1867).

- Jorissen, Th., *De patriotten te Amsterdam in 1794* (Amsterdam 1874).
- Jorissen, Th., 'De Commissie van 22 juli 1810 te Parijs', *Bijdragen voor Vaderlandsche Geschiedenis en Oudheidkunde*, tweede reeks, deel 9 (1877) 65-117.
- Jorissen, Th., *De overgave van Amsterdam in januari 1795* (Amsterdam 1884).
- Jorissen, Th., 'De Fransche tijd', in: Idem, *Historische bladen*, deel 2 (Haarlem 1912, vijfde druk) 127-231.
- Jourdan, Annie, 'Les Gaulois en Batavie: des relations diplomatiques machiavéliques', in: Annie Jourdan en Joep Leerssen (eds.), *Remous révolutionnaires: République batave, armée française* (Amsterdam 1996) 91-117.
- Jourdan, Annie, *Amsterdam en révolution, 1795-1798. Un Jacobinisme batave?* (Amsterdam 2006).
- Jourdan, Annie, 'Staats- en natievorming in de tijd van Lodewijk Napoleon', *De negentiende eeuw* 30-3/4 (2006), 132-146.
- Jourdan, Annie, 'Amsterdam klem tussen staat en volk. Een bedreigde municipaliteit (1795-1798)', in: Ida Nijenhuis, e.a. (eds.), *De leeuw met de zeven pijlen. Het gewest in het landelijk bestuur* (Den Haag 2010) 95-110.
- Jourdan, Annie, 'The Netherlands in the constellation of the eighteenth-century Western revolutions', *European Review of History* 18-2 (2011) 199-225.
- Jourdan, Annie, 'Buitenbeentje tussen de zusterrepublicken. De Bataafse Republiek in internationaal perspectief', in: Grijzenhout e.a. (eds.), *Het Bataafse experiment*, 155-183.
- Jung, R., *Die Frankfurter Familie Gogel 1576-1918* (Frankfurt am Main 1920).
- Kerckhoff, Toon, *Hidden Morals, Explicit Scandals. Public Values and Political Corruption in the Netherlands, 1748-1813* (Leiden 2012).
- Kerkwijk, A.O. van, 'De Nederlandsche Proefmunten van 1800', *Jaarboek voor Penningkunde* 18 (1926) 26-86.
- Kleijn, A.R., 'Kwartierstaat van Izaak Jan Alexander Gogel', *Gens Nostra* 25-7/8 (1970) 236-237.
- Klein, S.R.E., *Patriots Republikenisme. Politieke cultuur in Nederland, 1766-1787* (Amsterdam 1995).
- Klein, Stephan, 'De sprong naar '95. Van Patriots naar Bataafs republikenisme', *Documentatieblad werkgroep Achttiende Eeuw* 28-1/2 (1996) 39-46.
- Klep, Paul M.M., en Astrid Verheusen, 'The Batavian statistical revolution in the Netherlands, 1798-1802', in: Paul M.M. Klep en Ida H. Stamhuis (eds.), *The statistical mind in a pre-statistical era: The Netherlands 1750-1850* (Amsterdam 2002) 216-240.
- Kloek, Joost, en Wijnard Mijnhardt, met medewerking van Eveline Koolhaas-Grosfeld, 1800. *Blawdrukken voor een samenleving* (Den Haag 2001).
- Kluit, M.E., *Cornelis Felix van Maanen tot het herstel der onafhankelijkheid 9 september 1769-6 december 1813* (Groningen-Djakarta 1953).
- Knappert, L., *De ramp van Leiden - 12 januari 1807 - na honderd jaar herdacht* (Schoonhoven 1906).
- Knippenberg, Hans, en Ben de Pater, *De eenwording van Nederland. Schaalvergroting en integratie sinds 1800* (Nijmegen 1988).
- Knippenberg, Hans, 'De fysieke kant van het land: grenzen, grond, water en wegen', in: Ido de Haan e.a. (eds.), *Een nieuwe staat*, 76-103.
- Koch, Jeroen, *Koning Willem I 1772-1843* (Amsterdam 2013).
- Koekkoek, René, "'Eene waare en vrije Republiek". Jan Konijnenburg, *De republiek en de uitvinding van de moderne republiek*', *De achttiende eeuw* 42-2 (2010) 236-259.
- Koekkoek, René, *The Citizenship Experiment. Contesting the Limits of Civic Equality and Participation in the Age of Revolutions* (Utrecht 2016).
- Koene, Bert, *Schijn gestalten. De levens van diplomaat en rokkenjager Gerard Brantsen, 1735-1809* (Hilversum 2013).
- Koenen, H.J., 'Levensbericht van M.C. van Hall', *Jaarboek van de Maatschappij der Letterkunde*, 1859 (Leiden 1859) 3-60.
- Koolhaas-Grosfeld, Eveline, 'Voor man en maatschappij. Over vrouwen in de Bataafs-Franse tijd', in: Grijzenhout e.a. (eds.), *Het Bataafse experiment*, 185-213.
- Kossmann, E.H., '1787. De ineensstorting van de Patriottenbeweging en het probleem van het Ne-

- derlandse verval', in: Idem, *Vergankelijkheid en continuïteit* (Amsterdam 1995) 114-137.
- Kossmann, E.H., *De Lage Landen 1780-1980. Twee eeuwen Nederland en België*, deel 1 (Amsterdam-Brussel 2005, zevende druk).
- Koulen, Paul, 'Slavenhouders en geldschieters. Nederlandse belangen in Berbice, Demerara en Essequibo, 1815-1830', *Gen.magazine* (kwartaalblad van het Centraal Bureau voor Genealogie) 21-1 (2015) 46-52.
- Kroes-Ligtenberg, C., *Dr. Wybo Fijnje, 1750-1809. Belevnissen van een journalist in de patriottentijd* (Assen 1957).
- Landheer-Roelants, Anneke, 'Gelijkheid, Vrijheid, Broederschap. De Sociëteit De Besognekamer, opgericht in 1795', *Jaarboek Die Haghe* 2006 (Den Haag 2006) 86-112.
- Lange, Herman de, 'De Gemeenebestgezinde burgersociëteit te Den Haag, 1797-1798', *Jaarboek Die Haghe* 1970 (Den Haag 1970) 42-81.
- Lange, Herman de, 'Revolutie en democratie', *De Gids* 134-8 (1971) 470-482.
- Lange, Herman de, 'Depolitieke actie van een bewuste publieke opinie', *De Gids* 134-8 (1971) 505-515.
- Lange, Herman de, 'De politieke pers in de Bataafse Republiek. Enkele analytische hypothesen', *Economisch- en sociaal-historisch jaarboek* 35 (1972) 81-93.
- Langeveld, Herman, 'De levensbeschrijving als vergrootglas. Het nut van de politieke biografie', in: Arjen Fortuin en Joke Linders (eds.), *Bespottelijk maar aangenaam. De biografie in Nederland* (Amsterdam 2007) 131-136.
- Leclerc, J., *Histoire des Provinces-Unies des Pays-Bas [...] avec les Principales médailles et leur explication* (Amsterdam 1728).
- Lee, Sydney, *Principles of Biography* (Cambridge 1911).
- Leeuwen-Canneman, Mieke van, 'Minister tegen wil en dank? Elias Canneman en de terugkeer van de Prins van Oranje in november 1813', in: Els van den Bent e.a. (eds.), *Een vorstelijk archivaris. Opstellen voor Bernard Woelderink* (Zwolle 2003) 204-209.
- Leeuwen-Canneman, Mieke van, 'Achterkamertjesoverleg op het Binnenhof tijdens de Bataafse tijd. Het aandeel van Elias Canneman in de voorbereidingen tot het bewind van Rutger Jan Schimmelpenninck', *Jaarboek Die Haghe* 2005 (Den Haag 2005) 52-84.
- Leeuwen-Canneman, Mieke van (ed.), *Een vriendschap in het teken van 's Lands financiën. Briefwisseling tussen Elias Canneman en Isaac Jan Alexander Gogel, 1799-1813* (Den Haag 2009).
- Leeuwen-Canneman, Mieke van, 'Johan Hendrik Mollerus', in: *BWN 1780-1830*, website www.historici.nl.
- Leeuwen-Canneman, Mieke van, 'Willem Fredrik Röell', in: *BWN 1780-1830*, website www.historici.nl.
- Leeuwen-Canneman, Mieke van, 'Regeren in vorstelijke sfeer. Het Oude Hof als zetel van de uitvoerende macht van de Bataafse Republiek, 1798-1806', *Jaarboek Die Haghe* 2014 (Den Haag 2014) 29-60.
- Lenep, J. van, *Feestrede, ter viering van het vijf-en-zeventigjarig bestaan des genootschaps Doctrina et Amicitia, gehouden op den 28sten november 1864* (Amsterdam 1864).
- Letterkundig en staatkundig dagblad, voor het Zuidelijk gedeelte van het Koninkrijk der Nederlanden*, 1820.
- Leydse Courant*, 1804.
- Lewe, Agnes, 'Invoer te lande verboden'. Een verkenning van de handel over landwegen tussen Nederland en de Pruisische provincies Rheinland en Westfalen 1836-1857 (Hilversum 1995).
- Liagre Böhl, Herman de, *Wibaut de Machtige. Een biografie* (Amsterdam 2013).
- Limburg Brouwer, P. van, *Het leven van Mr. Samuel Iperuszoon Wiselius* (Groningen 1846).
- Lok, Matthijs, *Windvanen. Napoleontische bestuurders in de Nederlandse en Franse Restauratie, 1813-1820* (Amsterdam 2009).
- Lok, Matthijs, en Martijn van der Burg, 'The Dutch Case: The Kingdom of Holland and the Imperial Departments', in: Michael Broers e.a. (eds.), *The Napoleonic Empire and the New European Political Culture* (Basingstoke 2012) 100-111.
- Lok, Matthijs, 'The Bicentennial of "1813-1815" and National History Writing: Remarks on a New Consensus', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden (BMGN)* 130-4 (2015) 111-120.

- Loon, G. van, *Hedendaagsche Penningkunde [etc.]*, deel 1 (Den Haag 1732).
- Loots, Cornelis, *Gedichten*, deel 1 (Amsterdam 1816).
- Luttervelt, R. van, 'Herinneringen aan Johan en Cornelis de Witt in het Rijksmuseum', *Bulletin van het Rijksmuseum* 8-2 (1960), 27-63.
- Maassen, H.A.J., *Tussen commercieel en sociaal krediet. De ontwikkeling van de Bank van Lening in Nederland van Lombard tot Gemeentelijke Kredietbank 1260-1940* (Hilversum 1994).
- Maenen, J.M.A., *De invoering van het metrieke stelsel in Nederland tussen 1793 en 1880. Aspecten van een beschavingsproces* (Nijmegen 2002).
- Manger, J.B., *Recherches sur les relations économiques entre la France et la Hollande pendant la Révolution française 1785-1795* (Amsterdam 1923).
- Mansvelt, W.M.F., *Geschiedenis van de Nederlandsche Handel-Maatschappij*, deel 1 (Haarlem 1924).
- Margry, P.J., 'Uwer Excellentie onderdanigen en gehoorzamen dienaar S. Dassevael', in: Idem, e.a. (eds.), *Zes eeuwen Rekenkamer*, 185-205.
- Mathijssen, Marita, 'Manuscriptkeuringen en boekverboden. Censuur rond de Franse tijd', in: Idem (ed.), *Boeken onder druk. Censuur en pers-onvrijheid in Nederland sinds de boekdrukkunst* (Amsterdam 2011) 59-74.
- Mathijssen, Marita, *Historiezucht. De obsessie met het verleden in de negentiende eeuw* (Nijmegen 2013).
- Meerkerk, Edwin van, *De gebroeders Van Hogendorp. Botsende idealen in de kraamkamer van het Koninkrijk* (Amsterdam-Antwerpen 2013).
- Meeuwse, Karina (ed.), *Lodewijk Napoleon, de Hollandse jaren* (Uithoorn 2008).
- Meij, J.M. de, 'De grondrechten in het koninkrijk Holland', in: J. Hallebeek en A.B.J. Sirks (eds.), *Nederland in Franse schaduw* (Hilversum 2006) 47-76.
- Meijer, C.H.Ph., *Pieter Langendyk. Zijn leven en werken* (Den Haag 1891).
- Melief, P.B.A., *De strijd om de armenzorg in Nederland 1795-1854* (Groningen-Djakarta 1955).
- Memorie door de Leden van 't Intermediair Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek, aan de Eerste Kamer van 't Vertegenwoordigend Lichaam; houdende hunne Verantwoording van het door hen verrigte op en na den 12 Juny 1798 met een schets van het geen verder dient te worden verrigt* (Den Haag 1798).
- Mendels, I., *Herman Willem Daendels, vóór zijne benoeming tot Gouverneur-generaal van Oost-Indië, 1762-1807* (Den Haag 1890).
- Meulen, A.J. van der, *Studies over het Ministerie van Van de Spiegel* (Leiden 1905).
- Michman, Jozeph, *Dutch Jewry during the Emancipation Period 1787-1815* (Amsterdam 1995).
- Moes, E.W., en Ed. van Biema, *De Nationale Konst-Gallery en het Koninklijk Museum* (Amsterdam 1909).
- Naber, Johanna W.A., *Geschiedenis van Nederland tijdens de inlijving bij Frankrijk, Juli 1810-November 1813* (Haarlem 1905).
- Naber, Johanna, *Prinses Wilhelmina, gemalin van Willem V, Prins van Oranje* (Amsterdam 1908).
- Naber, Johanna W., *Joan Melchior Kemper 1776-1824* (Haarlem 1913).
- Nederland's Patriciaat* 11 (Den Haag 1920).
- Netscher, P.M., *Geschiedenis van de koloniën Essequibo, Demerary en Berbice, van de vestiging der Nederlanders aldaar tot op onzen tijd* (Den Haag 1888).
- Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek (NNBW)*, deel 7 (Leiden 1927) 480-482 (biografische schets van Gogel).
- Nieuwe Nederlandsche Jaerboeken, of vervolg der merkwaerdigste geschiedenissen, die voorgevalen zijn in de Verenigde Provinciën, de Generaliteitslanden en de volksplantingen van den staet* (NNJB), delen 26 (1791), 30, tweede stuk (1795) en 33, eerste en tweede stuk (1798).
- Nolst Trenité, A.S., 'Gouden snuifjes, gedreven zilver ofwel cadeautjes van het Staatsbewind', *Rotterdams Jaarboekje*, 9 (1991) 259-278.
- Ockerse, W.A., *Ontwerp tot eene algemeene characterkunde*, deel 1 (Utrecht 1788), deel 2 (Utrecht 1790), deel 3 (Amsterdam 1797).
- [Ockerse, W.A.] *Bataven! Eischt eene Nationale Conventie! Of beroep aan het Bataafsche volk* (z.p. 1795).

- Ockerse, W.A., Recensie van N.G. van Kampen, *Geschiedenis van de Fransche Heerschappij in Europa* (Den Haag 1817), *De Recensent, ook der recensenten*, deel 10, band 1 (1817) 505-520.
- Oddens, Joris, 'Menistenstreken in het strijdperk. Het eerste parlement van Nederland en de mythe van de moderate middenpartij', *Doopsgezinde Bijdragen*, nieuwe reeks, nummer 35/36 (Amsterdam 2009/2010) 337-361.
- Oddens, Joris, 'No Extended Sphere. The Batavian Understanding of the American Constitution and the Problem of Faction', *Early American Studies* 10-2 (2012) 382-414.
- Oddens, Joris, *Pioniers in schaduwbeeld. Het eerste parlement van Nederland 1796-1798* (Nijmegen 2012).
- Oddens, Joris, en Mart Rutjes, 'The political culture of the Sister Republics', in: Oddens e.a. (eds.), *The Political Culture of the Sister Republics*, 17-32.
- Oddens, Joris, en Mart Rutjes, 'Scenario voor een voltooide revolutie', in: Grijsenhout en Raedts (eds.), *Deze lange eeuw*, 51-63.
- Oddens, Joris, 'Zoeken naar eendracht. Parlementaire vertegenwoordiging in Nederland tot 1815', in: Remieg Aerts e.a. (eds.), *In dit Huis. Twee eeuwen Tweede Kamer* (Amsterdam 2015) 253-277.
- Oldewelt, W.F.H., 'Het geslacht Gogel (1576-1918)', *Taxandria. Tijdschrift voor Noordbrabantse Geschiedenis en Volkskunde* 32-55 (1925) 155-160.
- Oostindie, Gert, 'De koning en de Caraïben', in: De Haan e.a. (eds.), *Een nieuwe staat*, 173-181. *Opregte Haarlemsche Courant*, 1805.
- Palm, J.H. van der, *Geschied- en redekunstig gedenkschrift van Nederlands herstelling in den jare 1813* (Amsterdam 1816), heruitgave met inleiding van H.T. Colenbrander (Zutphen 1909).
- Palmer, R.R., 'Much in little: the Dutch Revolution in 1795', *The Journal of Modern History* 26-1 (1954) 15-35.
- Palmer, R.R., 'Notes on the use of the word "Democracy"', *Political Science Quarterly* 68-2 (1953) 203-226.
- Palmer, R.R., *The Age of the Democratic Revolution. A Political History of Europe and America 1760-1800*, twee delen (Princeton 1959-1964).
- Peters, C.H., *De landsgebouwen te 's Gravenhage. Rapport aan Zijne Excellentie den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid* (Den Haag 1891).
- Pfeil, T.J.E.M., 'Het Nederlandse bezuinigingsbeleid in de Bataafs-Franse tijd (1795-1810)', in: Fritschy, W., e.a. (eds.), *Doel en middel. Aspecten van financieel overheidsbeleid in de Nederlanden van de zestiende eeuw tot heden* (Amsterdam 1995) 133-150.
- Pfeil, T.J.E.M., 'Van Thesaurier-Generaal tot Generale Thesaurier. Schatkistbeheer in de eerste helft van de negentiende eeuw (1795-1848)', in: J.Th. de Smidt e.a. (eds.), *Van Tresorier tot Thesaurier-Generaal. Zes eeuwen financieel beleid in handen van een hoge Nederlandse ambtenaar* (Hilversum 1996) 223-282.
- Pfeil, Tom, 'Tot redding van het vaderland'. *Het primaat van de Nederlandse overheidsfinanciën in de Bataafs-Franse tijd 1795-1810* (Amsterdam 1998).
- Pfeil, Tom, *Op gelijke voet. De geschiedenis van de belastingdienst* (Deventer 2009).
- Pfeil, Tom, *Van tollenaar tot poortwachter. De geschiedenis van de douane, de oudste rijksdienst van Nederland* (Rotterdam 2012).
- Pierson, N.G., 'Belastinghervorming', *De Gids* 45 (1881) 1-62.
- Poel, J. van der, 'Voorloopers en Medewerkers van Alexander Gogel', *Weekblad der Belastingen*, 73-3764 (1944), 265-267.
- Poel, J. van der, *Ter ere van mr Jean Henri Appellius, 1767-1828* (Deventer-Antwerpen-Djakarta 1954).
- Poel, J. van der, *Sijmen betaal! Belastingen toen en nu* (Alphen aan den Rijn 1966).
- Poell, Thomas, 'Het einde van een tijdperk. De Bataafs-Franse tijd 1795-1813', in: Frijhoff en Prak (eds.), *Zelfbewuste staatstaat*, 429-499.
- Poell, Thomas, *The Democratic Paradox. Dutch Revolutionary Struggles over Democratisation and Centralisation, 1780-1813* (Utrecht 2007).
- Poell, Thomas, 'Local Particularism Challenged, 1795-1813', in: Oscar Gelderblom (ed.), *The Political Economy of the Dutch Republic* (Farnham 2009) 291-320.

- Post, W., 'Blekerijen en blauwselfabrieken in Bloemendaal', *Ons Bloemendaal* 20-3 (1996) 8-16.
- Postma, J.K.T., 'Sociale zekerheid als onderdeel van de publieke financiën', in: Fritschy e.a. (eds.), *Doel en middel*, 197-212.
- Postma, J.K.T., *Honderd jaar miljoenennota* (Den Haag 2006).
- Postma, J.K.T., 'Isaac Jan Alexander Gogel 1765-1821: de spin in het web', *De Nederlandsche Leeuw* 123-6 (2006) 297-306.
- Postma, J.K.T., 'Gogel en Canneman: beteugeling van financiële turbulentie', *Impost* 17-45 (2009) 4-6.
- Postma, J.K.T., 'Alexander Gogel: bouwer van de eenheidsstaat', *Pro Memorie* 12-1 (2010) 56-86.
- Postma, Jan, 'De tiërcering van 1810. Voorgeschiedenis, besluitvorming en nasleep', in: Boels (ed.), *Overheidsfinanciën tijdens de Republiek en het Koninkrijk*, 163-188.
- Postma, J.K.T., 'De geboorte van ons nationale belastingstelsel: een kwart eeuw politieke strijd en verwikkelingen (1798-1823)', in: Vording (ed.), *Tweehonderd jaar Rijksbelastingen*, 13-40.
- Prak, Maarten, *Republikeinse veelheid, democratisch enkelvoud. Sociale verandering in het Revolutietijdvak, 's-Hertogenbosch 1720-1820* (Nijmegen 1999).
- Prak, Maarten, 'Revolutie in Friesland, 1795-1798', *Jaarboek De Vrije Fries* 83 (2003) 201-210.
- Prak, Maarten, en Jan Luiten van Zanden, *Nederland en het poldermodel. Sociaal-economische geschiedenis van Nederland 1000-2000* (Amsterdam 2013).
- Raalte, E. van, 'De ministerraad onder Lodewijk Napoleon in 1807', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 63 (1950) 12-37.
- Rees, O. van, *Geschiedenis van de staathuishoudkunde in Nederland tot het einde der achttiende eeuw*, deel 1 (Amsterdam 1865).
- Register op de Decreten der Vergadering van het Provinciaal Bestuur van Holland*, 2 Maart 1796-6 Febr. 1797 (Den Haag 1797).
- Reinsma, R. (ed.), 'De autobiografie van Jan Jacob Rochussen (1797-1871)', *BMHG* 73 (1959) 55-138.
- Renders, Hans, *De zeven hoofdzonden van de biografie. Over biografen, historici en journalisten* (Amsterdam 2008).
- Renier, G.J., *Great Britain and the Establishment of the Kingdom of the Netherlands 1813-1815* (Londen 1930).
- Republikein, De* (Amsterdam 1795-1797).
- Roelevink, J., 'Hete adem en koude kermis. De werkomstandigheden van de ambtenaren van de secretarie van staat van Lodewijk Napoleon', *BMGN* 117-1 (2002) 1-24.
- Roelevink, Joke, "'Cette grande inertie qu'en rencontre sans cesse dans la marche des affaires". Lodewijk Napoleon als wetgever en uitvoerder', *De negentiende eeuw* 30-3/4 (2006) 177-191.
- Roelevink, J. (ed.), Repertorium van ambtsdragers en ambtenaren 1795-1813 (database Huygens ING).
- Röell, W.F., 'Politicq Journaal van den 15den tot den 19den Januarij 1795', meegedeeld door L. Wichers, *BMHG* 12 (1889) 35-92.
- Röell, Willem Fredrik, *Verslag van hetgeen, ter gelegenheid van het verblijf des Konings van Holland te Parijs, in de laatste maand van den jare 1809 en in de eerste maanden van den jare 1810, mitsgaders op deszelfs reize derwaarts, is voorgevallen* (Amsterdam 1837).
- Rogier, L.J., 'Uit verdeeldheid tot eenheid', in: Idem, *Terugblik en uitzicht. Verspreide opstellen van L.J. Rogier*, deel 1 (Hilversum-Antwerpen 1964) 247-262.
- Rogier, L.J., 'Rutger Jan Schimmelpenninck, 31 oktober 1761 te Deventer geboren', in: Idem, *Terugblik en uitzicht*, deel 2 (Hilversum-Antwerpen 1965) 69-112.
- Rogier, L.J., 'J.M. Schrant en de katholieke herleving', in: Idem, *Terugblik en uitzicht*, deel 2, 165-206.
- Rogier, L.J., *Eenheid en scheiding. Geschiedenis der Nederlanden 1477-1813* (Antwerpen 1968, tweede druk).
- Romein, Jan en Annie, *De lage landen bij de zee. Een geschiedenis van het Nederlandse volk*, (Amsterdam 1973, vijfde druk).
- Rooy, Piet de, *Ons stipje op de waereldkaart. De politieke cultuur van modern Nederland* (Amsterdam 2014).
- Rosendaal, J., 'De ooglijnen van de staat. Het ontstaan van het ministerie van Buitenlandse Zaken

- in 1798', in: R.E. van Ditzhuyzen e.a. (eds.), *Tweehonderd jaar ministerie van Buitenlandse Zaken* (Den Haag 1998) 22-38.
- Rosendaal, Joost, *Bataven! Nederlandse vluchtelingen in Frankrijk 1787-1795* (Nijmegen 2003).
- Rosendaal, J. (ed.), *Staatsregeling voor het Bataafsche Volk 1798. De eerste Grondwet van Nederland* (Nijmegen 2005).
- Ruberg, Willemijn, *Conventionele correspondentie. Briefcultuur van de Nederlandse elite, 1770-1850* (Nijmegen 2005).
- Rutjes, Mart, *Door gelijkheid gegrepen. Democratie, burgerschap en staat in Nederland 1795-1801* (Nijmegen 2012).
- Rutjes, Mart, 'Onderdrukt onbehagen. Het ontstaan van de repressieve staat in Nederland 1780-1815', in: Van Dam e.a. (eds.) *Onbehagen in de polder*, 23-41.
- Sanders, George, 'De ridderorden van Lodewijk Napoleon', in: E. Koolhaas-Grosfeld e.a. (eds.), *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek 56-57* (Zwolle 2007) 37-62.
- Sas, N.C.F. van, 'Een Amsterdamse realist: Willem Fredrik Röell 1767-1835', in: L. Blok e.a. (eds.), *Figuren en figuraties. Acht opstellen aangeboden aan J.C. Boogman* (Groningen 1979) 61-111.
- Sas, N.C.F. van, *Onze Natuurlijkste Bondgenoot. Nederland, Engeland en Europa, 1813-1831* (Groningen 1985).
- Sas, N.C.F. van, 'Vaderlandsliefde, nationalisme en vaderlands gevoel in Nederland, 1780-1813', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 102 (1989) 471-495, ook in: Idem, *De metamorfose*, 69-96.
- Sas, N.C.F. van, en H. te Velde (eds.), *De eeuw van de Grondwet. Grondwet en politiek in Nederland, 1798-1917* (Deventer 1998).
- Sas, Niek van, 'Lodewijk de loser', in: Meeuwse (ed.), *Lodewijk Napoleon*, 132-133.
- Sas, Nicolaas van, 'The Netherlands 1750-1813', in: Hannah Barker and Simon Burrows (eds.), *Press, Politics and the Public Sphere in Europe and North America, 1760-1820* (Cambridge 2002) 48-68.
- Sas, N.C.F. van, *De metamorfose van Nederland. Van oude orde naar moderniteit 1750-1900* (Amsterdam 2004).
- Sas, Niek van, *Bataafse terreur. De betekenis van 1798* (Nijmegen 2011).
- Sas, Niek van, 'De Republiek voorbij. Over de transitie van republicanisme naar liberalisme', in: Grijzenhout e.a. (eds.), *Het Bataafse experiment*, 65-100.
- Sas, N. van, *1813. Een historisch moment*. Toespraak bij de officiële start van de viering van 200 jaar koninkrijk in de Ridderzaal in Den Haag op 30 november 2013 (uitgave Nationaal Comité 200 jaar Koninkrijk).
- Schaik, P. van, e.a. (eds.), *Reis door Noord-Holland in 1800, gedaan door de gebroeders H. en J.P. Gildemeester met hunnen vriend F.W. Conrad* (Edam 2000).
- Schama, Simon, 'The exigencies of war and the politics of taxation in the Netherlands 1795-1810' in: J.M. Winter (ed.), *War and development* (Cambridge 1975) 103-137.
- Schama, Simon, *Patriots and Liberators. Revolution in the Netherlands, 1780-1813* (New York 1977); Nederlandse vertaling: *Patriotten en bevrijders. Revolutie in de Noordelijke Nederlanden, 1780-1813* (Amsterdam 1989, derde druk).
- Schimmelpenninck, G., *Rutger Jan Schimmelpenninck en eenige gebeurtenissen van zijnen tijd*, deel 2 (Den Haag 1845).
- Schimmelpenninck, R.J., *Verhandeling over eene wel ingerigte volksregeering* (Leiden 1785).
- Schulte Nordholt, J.W., *Voorbeeld in de verte. De invloed van de Amerikaanse revolutie in Nederland* (Baarn 1979).
- Schumpeter, Joseph, *History of Economic Analysis*, ed. Elisabeth Boody Schumpeter (New York 1954).
- Schutte, G.J., *De Nederlandse Patriotten en de koloniën. Een onderzoek naar hun denkebeelden en optreden, 1770-1800* (Groningen 1974).
- Schuttevâer, H., 'Ondeugd en deugd onzer 19-eeuwse belastingen' in: H. Schuttevâer en J.G. Detiger, *Anderhalve eeuw belastingen* (Deventer 1964) 9-41.
- Scurr, Ruth, *Fatal Purity. Robespierre and the French Revolution* (Londen 2006).
- Secker, W.P., 'Van de uitvoerende magt: Uitvoerend Bewind en agenten in 1798', in: O. Moorman van Kappen en E.C. Coppens (eds.), *De Staatsregeling voor het Bataafsche Volk van 1798* (Nijmegen 2001) 115-142.

- Sickenga, F.N., *Geschiedenis der Nederlandsche belastingen sedert het jaar 1810* (Utrecht 1883).
- Sillem, J.A., *De politieke en staathuishoudkundige werkzaamheid van Isaac Jan Alexander Gogel* (Amsterdam 1864).
- Sillem, J.A., *Het leven van Johan Valckenaer, 1759-1821*, twee delen (Amsterdam 1876).
- Sillem, J.A., 'Hendrik van Stralen', *De Gids* 43 (1879) 99-117.
- Sirtema van Grovestins, C.F. (ed.), *Gedenkschriften van den graaf Van der Duyn van Maasdam en van den baron Van der Capellen* (Amsterdam 1853).
- Slijkerman, Diederick, *Wonderjaren. Gijsbert Karel van Hogendorp, wegbereider van Nederland* (Amsterdam 2013).
- Smidt, J.Th. de, e.a. (eds.), *Fiscaliteit in Nederland* (Zutphen-Deventer 1987).
- Smit, Christianne, *Omwillen der billijkheid. De strijd over de invoering van de inkomstenbelasting in Nederland* (Amsterdam 2002).
- Smit, Diederik, 'Plaatsen van bestuur en overleg', in: Henk te Velde en Diederik Smit (eds.), *Van Torentje tot Trêveszaal. De geschiedenis van de noordzijde van het Binnenhof* (Den Haag 2011) 299-325.
- Smit, Diederik, *Het belang van het Binnenhof. Twee eeuwen Haagse politiek, huisvesting en herinnering* (Amsterdam 2015).
- Smith, Adam, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations* (Dublin 1776).
- Stephanie, Gottlieb (vertaling I.J.A. Gogel), *De apothecar en de doctor* (Amsterdam 1796).
- Steur, J. (ed.), 'November 1813, een handschrift van mr. Hendrik baron Collot d'Escury, heer van Heinenoord', *BMHG* 77 (1963) 203-238.
- Stokman-Prins, Chr.H., 'Belastingwetgeving 1813-1823. Via overgangswet naar een nieuw stelsel van belastingen' in: Van Raad en Frank (eds.), *Gieiebundel*, 645-654.
- Stouten, Johanna, *Willem Anthonie Ockerse (1760-1826). Leven en werk* (Amsterdam-Maarssen 1982).
- Stuurman, Siep, *Wacht op onze daden. Het liberalisme en de vernieuwing van de Nederlandse staat* (Amsterdam 1992).
- Tellegen, B.D.H., *De wedergeboorte van Nederland* (Groningen 1884, editie van 1913, voorzien van annotaties van H.T. Colenbrander).
- Thiel, P.J.J. van, 'De inrichting van de Nationale Konst-Gallery in het openingsjaar 1800', *Oud Holland* 95 (1981) 170-227.
- Thiers, Ottie e.a., 'Het "Gogelhuis", Marktveld 34-36', in: *Vught. Onvoltooid verleden*, deel 8, 87-104.
- Thorbecke, J.R., *Historische schetsen* (Den Haag 1872, tweede druk).
- Treub, M.W.F., *Ontwikkeling en verband van de Rijks-, Provinciale- en Gemeentebelastingen in Nederland* (Leiden 1885).
- Turksma, L., *Admiraal van Napoleon. Het leven van Carel Hendrik graaf VerHuell, 1764-1845* (Zutphen 1991).
- Turksma, L., *Wisselend lot in een woelige tijd: Van Hogendorp, Krayenhoff, Chassé en Janssens, generaals in Bataafs-Franse dienst* (Westervoort 2005).
- Tydeman, H.W., *Drie voorlezingen over de voormalige staatspartijen in de Nederlandsche Republiek* (Leiden 1849).
- Uittenbogaard, R.A., *Evolution of Central Banking? De Nederlandsche Bank 1814-1852* (ebook Springer Verlag 2015).
- Uitterhoeve, Wilfried, *Cornelis Kraijenhoff 1758-1840. Een loopbaan onder vijf regeervormen* (Nijmegen 2009).
- Uitterhoeve, Wilfried, *Koning, keizer, admiraal, 1810. De ondergang van het Koninkrijk Holland* (Nijmegen 2010).
- Uitterhoeve, Wilfried, *1813 - Haagse bluf. De korte chaos van de vrijwording* (Nijmegen 2013).
- Vanthoor, Wim, *De Nederlandsche Bank 1814-1998. Van Amsterdamse kredietinstelling naar Europese stelselbank* (Amsterdam 2004).
- Velde, Henk te, en Remieg Aerts, 'Inleiding' en Henk te Velde, 'Herenstijl en burgerzin', in: Remieg Aerts en Henk te Velde (eds.), *De stijl van de burger. Over Nederlandse burgerlijke cultuur vanaf de middeleeuwen* (Kampen 1998) 9-27 en 157-185.

- Velde, Henk te, *Stijlen van leiderschap. Persoon en politiek van Thorbecke tot Den Uyl* (Amsterdam 2002).
- Velde, Henk te, *Van regentenmentaliteit tot populisme. Politieke tradities in Nederland* (Amsterdam 2010).
- Velde, Henk te, *Over het begrijpen van 1813. 200 jaar later*, Ketelaarlezing 2013 (Den Haag 2013).
- Velde, Henk te, 'The Opening Up of Political History', in: Willibald Steinmetz e.a. (eds.), *Writing Political History* (Frankfurt-New York 2013) 383-395.
- Velde, Henk te, 'De herdenkingen en betekenis van 1813', in: De Haan e.a. (eds.), *Een nieuwe staat*, 363-383.
- Velema, Wyger, '1795 en de geschiedenis van het Nederlandse republikanisme', *Documentatieblad werkgroep achttiende eeuw* 28-1/2 (1996) 29-38.
- Velema, W.R.E., 'Revolutie, Republiek en Constitutie. De ideologische context van de eerste Nederlandse grondwet', in: Van Sas en Te Velde (eds.), *De eeuw van de Grondwet*, 20-44.
- Velema, W.R.E., 'Politiek, pers en publieke opinie. Het debat over de vrijheid van drukpers in de Bataafse tijd', in: *Grondwetgeving 1795-1806*, 65-81.
- Velema, Wyger R.E., 'The Childhood of Philosophical Republicanism. Dutch Constitutionalism in Comparative Perspective', in: Catrien Santing (ed.), *Mededelingen van het Nederlands Instituut te Rome* 57 (1998) (Assen 2002) 69-84.
- Velema, W.R.E., 'Lodewijk Napoleon en het einde van de republikeinse politiek', *De negentiende eeuw* 30-3/4 (2006) 147-158.
- Velema, Wyger R.E., *Republicans. Essays on Eighteenth-Century Dutch Political Thought* (Leiden-Boston 2007).
- Velema, Wyger R.E., 'Conversations with the Classics. Ancient Political Virtue and Two Modern Revolutions', *Early American Studies* 10-2 (2012) 415-438.
- Velema, Wyger, 'Republikeinse democratie. De politieke wereld van de Bataafse Revolutie, 1795-1798' in: Grijzenhout e.a. (eds.), *Het Bataafse experiment*, 17-63.
- Verberne, L.G.J., 'De Bataafse tijd' (1942) in: Idem, *In den spiegel van het verleden. Historische opstellen* (Utrecht-Antwerpen 1947) 163-186.
- Verberne, L.G.J., *Het sociale en economische motief in de Bataafse tijd* (Tilburg 1947).
- Verberne, L.G.J., *Gogel en de uniteit* (Nijmegen-Utrecht 1948).
- Verburg, M.E., *Geschiedenis van het ministerie van Justitie*, deel 1, 1798-1898 (Den Haag 1994).
- Ver Huell, Q.M.R., *Het leven en karakter van Carel Hendrik graaf Ver Huell*, deel 2 (Amsterdam 1847).
- Vissering, S., 'Op het IJ', in: Idem, *Verzamelde geschriften*, eerste bundel (Leiden 1889) 1-31, geschreven in 1879, eerder verschenen in de *Volksalmanak van het Nut voor 1880*.
- Vles, E.J., *Alexander Gogel (1765-1821). Financier van de staat in tijden van revolutie* (Amsterdam 2009).
- Vording, H., 'Tweehonderd jaar rijksbelastingen in trends en thema's', in: Idem (ed.), *Tweehonderd jaar Rijksbelastingen*, 41-88.
- Vreede, G.W., *Bijdragen tot de Geschiedenis der omwenteling van 1795 tot 1798*, deel 1 (Amsterdam 1847).
- Vreede, G.W., *Geschiedenis der diplomatie van de Bataafsche Republiek*, deel 1 (Utrecht 1863), deel 2, tweede stuk (Utrecht 1865).
- Vreede, Pieter, *Verandwoording aen de Bataafsche Natie en aen hare vertegenwoorders, ingegeven by de Eerste Kamer der Wetgevende Vergadering; den 9 October 1798* (Leiden 1798).
- Vreede, Pieter, *Mijn levensloop*, bewerkt door M.W. van Boven e.a. (Hilversum 1994).
- Vries, Joh. de, *De economische achteruitgang der Republiek in de achttiende eeuw* (Leiden 1968, tweede druk).
- Vries, J. de, en A.M. van der Woude, *Nederland 1500-1815. De eerste ronde van moderne economische groei* (Amsterdam 1995).
- Vries, Marleen de, 'De geboorte van de moderne intellectueel. Literatuur en politiek rond 1800', in: Grijzenhout e.a. (eds.), *Het Bataafse experiment*, 243-273.
- Vries, Theun de, *Rutger Jan Schimmelpenninck, republikein zonder republiek* (Nijmegen 1979, tweede druk).

- Vrijland, C.D.W., 'Bloemenheuvel en het Anker', *Haerlem: Jaarboek 1950* (Haarlem 1950) 51-58.
- Vrijland, C.D.W., 'Kleine herinneringen aan een groot man', *Ons Bloemendaal* 28-3 (2004) 22-25.
- Vuyk, Simon, *De verdraagzame gemeente van vrije christenen. Remonstranten op de bres voor de Bataafse Republiek, 1780-1800* (Amsterdam 1995).
- Vuyk, Simon, 'De republiek van Jan Konijnenburg (februari 1795-augustus 1797)' in: Pieter van Wissing (ed.), *Stooschriften. Pers en politiek tussen 1780 en 1800* (Nijmegen 2008) 217-229.
- Wagenaar, Johan, *Vaderlandsche Historie, vervattende de geschiedenissen der nu Vereenigde Nederlanden [...]*, deel 1 (Amsterdam 1790).
- Warnsinck Bzn, Willem Hendrik, 'Aan de nagedachtenis van mijn hooggeachten vriend I.J.A. Gogel', *Algemeene Konst- en Letterbode*, 13 juli 1821 (Haarlem 1821) deel 2, 19-21.
- Webster, C.K., *The Foreign Policy of Castlereagh 1812-1815* (Londen 1931).
- Wichers, L., *De Regeering van Koning Lodewijk Napoleon 1806-1810, grootendeels naar oorspronkelijke en onuitgegeven bescheiden bewerkt* (Utrecht 1892).
- Winter, P.J. van, *Het aandeel van den Amsterdamschen handel aan den opbouw van het Amerikaansche Gemeenebest*, twee delen (Den Haag 1927-1933), Amerikaanse bewerking door James C. Riley, *American finance and Dutch investment, 1780-1805*, twee delen (New York 1977).
- Winter, P.J. van, 'Bevrijding van bezetting in onze historie' (1946) in: Idem, *Verkenning en onderzoek* (Groningen 1965) 138-164.
- Wiselius, S.I., *De staatkundige verlichting der Nederlanderen, in een wijsgeurig-historisch tafereel geschetst* (Brussel 1828, tweede druk).
- Wiskerke, C., *De afschaffing der gilden in Nederland* (Amsterdam 1938).
- Wit, C.H.E. de, *De strijd tussen aristocratie en democratie in Nederland 1780-1848. Kritisch onderzoek van een historisch beeld en herwaardering van een periode* (Heerlen 1965).
- Wit, C.H.E. de, 'De Nederlandse Revolutie van de achttiende eeuw en Frankrijk, 1780-1801', in: C.B. Wels e.a. (eds.), *Vaderlands Verleden in Veelvoud*, deel 2 (Den Haag 1980, tweede herziene druk) 1-23.
- Wit, H.A.M.G. de, 'Caspar van Breugel (1752-1833), ontvanger der belastingen en buitengewoon leenman', in: J. van Oudheusden e.a. (eds.), *Brabantse biografieën*, deel 3 (Amsterdam-Meppel 1995) 35-39.
- Witsen Geysbeek, P.G., *Biographisch anthologisch en critisch woordenboek der Nederduitsche dichters*, deel 2 (Amsterdam 1822).
- Witte, Els, 'De Belgische provinciewet in 1836 in het licht van de spanningsvelden van de transitieperiode 1790-1840', in: Nijenhuis, e.a. (eds.), *De leeuw met de zeven pijlen*, 27-47.
- Wright, H.R.C., *Free Trade and Protection in the Netherlands 1816-1830, A Study of the first Benelux* (Cambridge 1955).
- Woolf, Stuart, *Napoleon's Integration of Europe* (Londen-New York 1991).
- Ydema, O., 'Op zoek naar draagkracht. Belastingen vóór, tijdens en na de tijd van Lodewijk Napoleon', in: Hallebeek en Sirks (eds.), *Nederland in Franse schaduw*, 101-123.
- Ydema, Onno, 'Het algemeen stelsel van 1805 en de invoering van de Franse belastingen in Holland', in: A.M.J.A. Berkvens e.a. (eds.), *Het Franse Nederland: de inlijving 1810-1813* (Hilversum 2012) *Pro Memoria* 13-2 (2011) 107-142.
- Zamoyski, Adam, *The Rites of Peace. The Fall of Napoleon and the Congress of Vienna* (Londen 2007).
- Zanden, Jan Luiten van, en Arthur van Riel, *Nederland 1780-1914. Staat, instituties en economische ontwikkeling* (Amsterdam 2000).
- Zanten, J.C. van, *Schielijk, Winzucht, Zwaarhoofd en Bedaard. Politieke discussie en oppositievorming 1813-1840* (Amsterdam 2004).
- Zappey, W.M., *De economische en politieke werkzaamheid van Johannes Goldberg, 1763-1828* (Alphen aan den Rijn/Brussel 1967).
- Zappey, W.M., 'Het Fonds voor de Nationale Nijverheid 1821-1846', in: P. Boomgaard e.a. (eds.), *Exercities in ons verleden. Twaalf opstellen over de economische en sociale geschiedenis van Nederland en koloniën 1800-1950* (Assen 1981) 27-42.
- Zweep, C. van der, 'Het ontstaan van de Sociëteit De Besognekamer en hare achtereenvolgende huizen', *Jaarboek Die Haghe 1925/27* (Den Haag 1927) 40-47.

Verantwoording van het beeldmateriaal

Amsterdams Historisch Museum, afb. 21.

Belasting- en Douanemuseum, Rotterdam, afb. 5, 10 en 24.

Carel Murk te Vught, afb. 1.

National Gallery of Art, Washington D.C., afb. 19.

Particuliere collectie Schimmelpenninck, het Nijenhuis, Diepenheim, afb. 16.

Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, Den Haag, afbeelding op de voorzijde.

Rijksmuseum, Amsterdam, afb. 2-4, 6-9, 11-15, 17, 18, 20, 22, 23, 25 en 26.

Personenregister

- Abbema, Andries Sijbrand 93, 178, 183, 184
Aeneae, Hendrik 31
Alexander I, tsaar van Rusland 263
Alphen, Hieronymus van 37
Alphonse, François J.B. d' 285, 287, 295, 296, 305
Appelius, Jean Henri 16, 122, 123, 152-155, 183, 194, 204, 208, 270, 271, 284-286, 288, 290-292, 299, 306, 320, 324, 332, 344-347, 349, 351-357
Arripe, F. d' 278, 297, 315, 341, 354
Artois, Charles Ph. de 324, 334
Asselijn, Jan 160
Asser, Mozes S. 45, 60, 79
Audenet, Jean 334, 342
Augereau, Pierre F.Ch. 168, 169, 193
Aylva, Hans Willem van 209, 225, 226, 331
- Bathurst, Henry 355
Beauharnais, Hortense de 234, 247
Beets, Nicolaas, zie Hildebrand
Bekker-Wolff, E., zie Wolff, Betje
Bellamy, Jacob 59
Bentinck van Schoonheten, Volkier Rudolph 291
Bentinck, Henry William 341
Bentinck van Rhooon, Willem 51, 120
Beresteyn, C. van 150
Berg, Joop Th. J. van den 370
Bernadotte, Jean B.J. 324
Besier, Augustijn G. 144, 167-170, 178, 180, 187, 199, 201, 204, 210
Beyma, Eduard M. van 90
Beyts, F. 290
Bicker, Jan Bernd 65
Bilderdijk, Willem 322
Blauw, Jacob 144
Blauwkamer, Adriana 22
Blom, Hans 369
- Bode, A.H. 111
Bonaparte, Joseph 323
Bonaparte, Louis (Lodewijk), zie Lodewijk (Louis) Napoleon
Bonaparte, Napoleon, zie Napoleon
Bondt, Jan 333
Boomhouer, Matthijs Jacob 25
Bordes, Tobie Constantin de 13, 95, 113, 149, 184, 188, 191, 213, 216, 217, 308
Bosch, Bernardus 29, 62, 63, 169
Bosse, P.Ph. van 370
Bouwens, Reinier L. 107
Brantsen, Derk 211
Brantsen, Gerard 178, 200, 204, 211, 223-226, 228, 232, 234, 235, 238, 240, 241, 250
Bree, Mattheus Ignatius van 293, 359
Breugel, Caspar van 38, 39
Brienen van Ramerus, Gijsbert C.R.R. van 305
Brienen van de Groote Lindt, Willem Joseph van 286, 288, 293, 330
Broekener, Jan Daniel 227
Bromet, Herman L. 34, 45
Brugmans, I.J. 17
Brutus, ps. van M.C. van Hall 70
Burcht van Lichtenbergh, Maria Henrietta 358
Burger, Adrianus J.F. 16, 358
Burger, Willem Simon 359
Buys, Willem 96, 113
Bylandt Halt, F.S. van 240
- Canneman, Elias 17, 20, 23, 25, 43, 93, 98, 113, 151, 152, 156, 162, 172-176, 180-187, 189-192, 194, 198-205, 208, 216, 217, 222, 226, 228-233, 237, 240, 253, 277, 281, 284, 285, 295, 297-300, 302, 303, 305, 307, 308, 310-314, 316-319, 329, 331-333, 338, 339, 353, 369

- Castlereagh, Robert Stewart 300, 309, 319, 326
 Celles, Antoine Ph.F.G. de Visscher de 285, 287, 288, 305
 Champigny-Aubin, Louis 108, 112, 113, 118, 119, 124
 Clancarty, Richard LePoer Trench 309, 319, 327
 Clercq, Willem de 293, 307, 331
 Colenbrander, Herman Th. 13, 14, 44, 115, 308
 Collot d'Escury, Hendrik 310, 313, 331
 Coninck, Patrice C.G. de 357
 Copes van Cattenburgh, Lodewijk C.R. 155, 213, 253, 330, 339, 340, 345-347, 365
 Coquebert de Montbret, Charles E. 285
 Crayenschot, Jacob A. 31, 67, 68, 106
 Crommelin, Jan Pieter van Wickevoort 61
 Crul, Alexandrina 22-24, 27, 66, 82, 96, 135, 165
 Crul, Cornelis 22
 Crul, Elisabeth 22
 Crul, Johanna Elisabeth 27, 177, 218
 Crul, Willem 22, 25, 27, 321
 Cuperus, Angelus 69, 78, 139
- Daalder, H. 9, 10
 Daendels, Egbert A. 153
 Daendels, Herman Willem 31, 32, 34, 36, 38, 41, 85, 108, 112-115, 117, 121, 180-182
 Dassevael, Steven 97, 98, 115, 142, 365
 Deel, Jean-Philippe M. 226, 235
 Deken, Aagje 25
 Delacroix, Charles-François 84, 85, 90, 106-108, 111-113, 117, 118, 192
 Deursen, A.Th. van 15
 Devilliers du Terrage, Paul E. 285, 290, 295, 305
 Dompseleer, W.D. van 218, 219
 Dorper, E.M. 25
 Ducange, Brahain 108, 112
 Dumber, Gerhard 75
 Dumonceau, Jean-Baptiste 181
 Dumouriez, Charles F. 31
 Dupont-Chaumont, Pierre A. 263
 Duyn van Maasdam, Adam F.J.A. van der 303, 309, 310, 312, 314, 315, 338, 342
 Dyck, Anthonie van 223
- Eijnden, Roelof van 157
 Elias, David W. 51
 Elout, Cornelis Th. 356
 Ermerins, François 122, 168-170, 177, 182, 183, 201, 212, 267, 273
- Fabritius, Carel 161
 Fagel, Jacob 309
 Fagel, Hendrik 327
 Falck, Anton Reinhard 237, 240, 243, 273, 289, 298, 309, 310, 312, 329, 331, 338, 342, 353, 355, 357
 Fannius Scholten, Cornelius Anthony 315-319
 Fennekol, Frederik W. 68, 78, 309, 310, 315
 Fokker, Johan P. 86, 97, 114, 115
 Fouché, Joseph 266
 Fran(c)ken, A.A. 228, 231, 234
 Frederik Hendrik, stadhouder 158, 162
 Frederik Willem III, koning van Pruisen 144, 179, 242, 263
 Fritschy, J.M.F. (Wantje) 15, 136, 138
 Fijnje, Wybo 86, 91-93, 97, 106, 109, 113, 114, 119, 120, 192, 195, 201, 211, 212, 240, 249
- Gaëta, M.M.C. Gaudin de, zie Gaudin, Martin M.C.
 Gateau, P.G. 290
 Gaudin, Martin M.C. 279, 285, 286, 289, 292, 295, 296, 301, 302, 304, 307, 309, 314, 318, 320, 322, 326
 George, F. 257
 George, Martin J. von 204
 Gevers, François, zoon van Hugo Gevers 302
 Gevers, Hugo 105, 302
 Geyl, P.C.A. 14
 Gildemeester, Hendrik 185
 Gildemeester Hugo Fredzn, Hendrik Daniel 26, 66
 Gildemeester Jansz., Jan 157
 Goes van Dirxland, Maarten van der 122, 123, 126, 127, 144, 148, 200, 207, 223, 224, 226, 228, 235, 242, 298, 323
 Gogel, Catharina 16, 358
 Gogel, Elisabeth Alexandra 272, 337, 358
 Gogel, Isaac Johan Alexander, passim
 Gogel, Johann Martin 22, 23, 66
 Gogel, Jean Martin (Johan/Jan) 16, 164, 173, 174, 229, 298, 347, 349, 352, 358, 361, 362
 Gogel sr., Johann Noë 23, 157
 Gogel jr., Johann Noë 227
 Gogel, J.P. 227
 Gogel, Wijnanda Cornelia 174, 229, 358
 Goldberg, Johannes 17, 26, 31, 35, 39, 43, 44, 51, 82, 94, 95, 99, 102, 116, 124, 126, 131-134, 138-142, 145, 148, 169, 170, 182, 184, 188, 194, 195, 198, 200, 204, 208, 222, 224, 250, 273, 333, 341, 344
 Golowkin, Gabriël 42
 Gou, L.J. de 89

- Groot, Hugo de 160
 Gülcher, Theodorus 147
- Haersolte, Anthony F.R.E. van 122, 129, 167-169, 178, 200
 Hahn, Jacob G.H. 36, 45, 62, 77, 83, 99, 105, 142, 151, 258
 Hall, Maurits C. van 69, 70, 107, 113
 Hamilton, Alexander 15
 Hanegraaff, Dirk 253, 346, 347, 349, 350
 Hasselt, Catharina (Cato) van 16, 23, 147, 148, 164, 165, 172-177, 189, 190, 227, 229-232, 234-237, 269, 276, 284, 293, 294, 298, 299, 305, 315-317, 322, 336, 339, 340, 345, 358
 Hasselt, Joannes van 295, 296, 299
 Hasselt, Joannes Willem van 40, 54, 56, 68, 106, 113, 117, 122, 140, 142, 144, 147, 148, 164, 165, 173, 176, 182, 209, 227, 295, 296, 346, 368
 Hasselt, Sara Maria van 229
 Havelaar, gebr. 190, 191
 Heekeren, J. van 115
 Heim, Paulus van der 244, 245, 252
 Helmers, Jan F. 340
 Hildebrand (ps. van Nicolaas Beets) 343, 365
 Hofstra, H.J. 362
 Hogendorp, Dirk van 321, 340
 Hogendorp, Gijsbert Karel van 12, 39, 46, 67, 240, 245, 255, 289, 302, 303, 305, 307-315, 317, 318, 321, 322, 326, 327, 329-331, 333, 338, 339, 343-345, 353, 364, 367, 369, 370
 Holtzhey, Joan George 135, 156, 257
 Hondcoeter, Melchior d' 163
 Hooff, Johan F.R. van 245, 262
 Hoogstraten, Samuel van 178, 188
 Hoop, A. van der 349
 Hope, Henry 37
 Hortense, zie Beauharnais, Hortense de
 Huguet de Sémonville, C.L. zie Sémonville
 Hulshoff, Maria Aletta 225
 Hultman, Carel Gerard 239
- Irhoven van Dam, Willem van 31, 33-37, 39, 43, 49, 67, 168
 Israel, Jonathan 249
- Joor, Johan 266
 Jong, A.M. de 17
 Jongh, Thomas de 301
 Jorissen, Th. 13, 37
 Joubert, Barthélemy C. 85, 108, 112-115, 119
 Juckema van Burmania Rengers, Egbert S.G. van 178
- Kastele, Pieter Leonard van de 75, 77, 83, 90, 183, 184, 190, 194, 199-201, 203, 204, 208, 220
 Kemper, Johan Melchior 309, 310, 312, 315-317, 319, 329, 338
 Kloek, Joost 11
 Konijnenburg, Jan 69, 81, 82, 99
 Kooten, Theodorus van 68, 96, 114, 116, 122, 157
 Kossmann, Ernst H. 11, 104
 Kraijenhoff, Cornelis R.Th. 31, 37, 39, 41, 42, 44, 45, 289, 301, 315, 338
- Langen, Stefanus J. van 86, 91, 92, 94, 97, 107, 111, 114, 118-120, 240
 Lanoij, Abraham C. de 94, 149, 176, 189, 197
 LaPierre, Abram Jacques 96, 114, 120-122, 144
 La Rochefoucauld, Alexandre-F. de 265, 267
 Lavoisier, Antoine L. 348
 Law, John 188
 Lebrun, Charles-François 274, 275, 278, 282, 285, 289, 291-293, 297, 299, 305, 307
 Leeuw, Daniël Cornelis de 120
 Leeuwen-Canneman, Mieke van 17
 Leeuwen, Theodorus van 109
 Lémon, Hartog de Hartog 34, 45, 79, 301
 Lennep, Cornelis van 185
 Leyden van Westbarendrecht, Frédéric A. van 251, 279
 Lieftrinck, P. 370
 Limburg Brouwer, P. van 13
 Limburg Stirum, Leopold van 303, 307, 310
 Lodewijk XVIII, koning van Frankrijk 324, 325
 Lodewijk (Louis) Napoleon 10, 16, 19, 223, 228, 234-276, 280, 285, 288-293, 296, 298-300, 309, 319, 322, 335-337, 339, 340, 352, 354, 359, 367-370, 373
 Lok, Matthijs 271, 321, 325, 367
 Loots, Cornelis 175, 259, 272, 340, 354, 355, 357
 Louis, Joseph D. 334
 Lubbert, Thimothée 126, 127
- Maanen, Cornelis F. van 245, 249, 251, 254, 264-266, 268, 271-273, 276, 277, 279, 280, 282-285, 288, 290, 300, 301, 308, 313, 316, 321, 329, 333, 338, 369
 Maas, Augustijn 301
 Malet, Claude F. de 299
 Marchie Sarvaas, Gideon J.L. du 257
 Marie-Louise, keizerin van Frankrijk 323, 324
 Marmont, Auguste F.L.V. de 147, 192-198,

- 201, 324, 327
 Marum, Martinus van 342
 May, Job S. 303, 305
 Meerman, Johan 260, 273
 Mey van Streefkerk, Jean G. de 346
 Meyeren, weduwe Van 176
 Michman, Jozeph 34
 Midderigh, Johannes H. 85, 86
 Mieris (de oudere), Frans J. van 162
 Molitor, Gabriël J.J. 304, 305, 314
 Mollerus, Johan H. 247, 268, 279, 280, 285,
 306, 338, 346, 349
 Mollien, Nicolaas F. de 276, 277, 279, 280,
 289, 295, 323
 Montalivet, Jean P. Bachasson de 279, 283,
 287, 288, 295
 Morris, Robert 26
 Murray, William Vans 113, 123, 124
 Mijnhardt, W.W. (Wijnand) 11

 Nahuys, Catharina 27, 209, 211
 Nahuys van Burgst, Cornelis Jan Wouter 27,
 28, 177
 Nahuys, Petrus C. 27
 Napoleon 16, 145-148, 164, 167, 168, 192-
 201, 205, 207-209, 211, 220, 223-225, 227,
 228, 230-236, 241, 242, 245-247, 250, 251,
 253, 257, 262-266, 272-280, 282, 283, 285,
 288-297, 299-304, 306, 308, 312, 315-324,
 327, 330, 340, 345, 354, 365, 369, 370
 Nassau-Weilburg, prins Frederik Willem van
 200
 Necker, Jacques 105
 Nelson, Horatio 223
 Nobbe, Hendrik 83, 107, 111
 Noël, François J.M. 84
 Noël Simons, François A. 315-317

 Ockerse, Willem A. 33, 58, 59, 62, 67, 68, 70-
 74, 78, 79, 82, 84-87, 90, 91, 98-100, 114, 157,
 195, 198, 201, 240
 Oddens, Joris 60, 364
 Oldenbarnevelt, Johan van 160

 Paine, Thomas 105
 Palm, Johannes H. van der 122, 157, 365
 Palmer, R.R. 15, 67
 Paul I, tsaar van Rusland 124
 Paulus, Pieter 33, 45
 Perponcher, Hendrik de 309
 Pfeil, Tom J.E.M. 15
 Pichegru, Jean Ch. 36, 37, 39, 44, 45
 Pierson, Nicolaas G. 362, 370
 Pinto, G. 177

 Pinto, Isaac de 105
 Pluvinet, Charles Pierre 26, 66, 231
 Potter, Paulus 230
 Prak, Maarten 221, 363
 Pijman, Gerrit J. 95, 113, 114, 120, 121, 144,
 168, 169, 178

 Raphael 230
 Rees, Boudewijn van 69, 82, 137, 138
 Rees, Otto van 364
 Reese, Johannes Michel 339
 Rembrandt van Rijn 161, 230
 Remij, J.F. 205, 226, 276, 278
 Rengers, Egbert, zie Juckema van Burmania
 Rengers
 Reus, P.P. de 205, 226, 276, 278
 Riel, Arthur van 11, 12
 Rietschoof, Hendrik 160
 Roberjot, M. 118
 Robespierre, Maximilien de 31, 33, 34, 36, 44,
 107, 146
 Rochussen, vader en zoon 253
 Rodenbach, Alexander 273
 Röell, Willem F. 41, 43, 52, 239, 245, 263, 272,
 273, 276, 289, 313, 316, 338, 343, 346-356
 Rogge, Cornelius 69
 Rogier, L.J. 14, 203
 Roos, Cornelis Sebille 46, 159-163, 223, 259
 Rooy, Piet de 9
 Royen, Henricus van 167
 Rubens, Peter Paul 230
 Rutjes, Mart 364
 Ruyter, Michiel de 159

 Saint Aignan 325
 Saportas, Abraham J. 26, 34, 45, 132, 226, 256,
 282, 295, 322, 333, 335-338, 341
 Sas, N.C.F. (Niek) van 11, 14, 249, 364
 Schama, Simon 15, 17, 62, 89, 136, 321
 Schimmelpenninck, Gerrit 13
 Schimmelpenninck, Rutger Jan 10, 12, 15, 16,
 19, 20, 26-28, 42, 43, 48-52, 54, 56, 61, 64, 69,
 73, 81-83, 117, 118, 124-127, 142, 143, 145-
 148, 167, 178, 180-182, 192-214, 216, 217,
 220-226, 228, 233-235, 238, 239, 242, 252,
 255, 257, 271, 280, 288, 289, 293, 310, 312,
 314, 327, 331, 335, 336, 359, 369
 Schrant, J.M. 296, 297
 Schumpeter, Joseph 104
 Sémonville, Charles L. Huguet de 146, 167,
 169, 192, 193
 Sillem, J.A. 16, 17, 136, 271, 359, 360, 363-365
 Simons, François M. 190
 Sirtema van Grovestins, C.F. 352

- Six van Oterleek, Cornelis Charles 256, 279, 280, 285, 306, 318, 331, 333, 335-339, 354, 356
- Six van Oterleek, Willem 220, 225, 241
- Slijkerman, Diederick 364
- Slingerland, Guillaume H.L. 334, 342
- Smeer, Frans 344, 349, 356
- Smith, Adam 104, 105, 136, 184
- Spiegel, Laurens Pieter van de 36-38, 51, 120
- Spoors, Jacob 95, 97, 108, 112-115, 117, 119-122, 144, 168, 178, 188, 189, 199, 201, 210
- Stadnitski, Pieter 26
- Staphorst, Nicolaas van 26, 28, 39, 43, 49, 56, 61
- Stassart, Goswin-Joseph-Augustin de 285
- Steyn Parvé, Daniël J. 167, 168
- Stralen, Hendrik van 199, 200, 208, 211, 212, 217, 220, 221, 223, 224, 235, 252
- Stuurman, Siep 33
- Styrum, Jan van 225, 227, 241, 356
- Swildens, Johan H. 75
- Swinden, Jean H. van 56, 168, 169, 182
- Tadama, Reinier W. 96, 114, 119-122, 229
- Talleyrand de Périgord, Charles M. de 113, 118, 127, 193, 227, 228, 231-233, 237, 324
- Tellegen, B.D.H. 13
- Temminck, Everardus 158, 159, 163, 164
- Temminck, H. 227
- Thorbecke, Johan Rudolph 13, 288, 319, 363
- Titiaan 230
- Tollens, Hendrik 340
- Treub, M.W.F. (Willem) 362
- Tydeman, Hendrik Willem 323, 354, 355, 365
- Valckenaer, Johan 28, 52, 62, 63, 65, 68, 69, 195, 211, 240, 289, 301, 322
- Velema, Wyger R.E. 364
- Velde, Henk te 10, 21, 92, 364
- Verbeek, Albert J. 143, 153, 167, 168
- Verberne, L.G.J. 11, 14, 16, 17, 33, 312, 363
- Ver Huell, Carel Hendrik 13, 193, 208, 211, 224-228, 234, 237-241, 243, 279, 280, 319-321, 323
- Vissering, Simon 360
- Vitrolles, Eugène-François de 325
- Vles, E.J. 17
- Vloten, Abraham van 162, 163
- Vloten, Arend C. van 93
- Vloten, Geertruy A. van 172, 174, 176, 226
- Vos, Wijntje 147
- Vos van Steenwijk, Joan A. de 183, 188, 192, 194, 208
- Voûte, Robert 123, 124, 244, 254-256, 279, 280, 285, 306, 318
- Vreede, G.W. 12, 232
- Vreede, Pieter 12, 16, 29, 37, 38, 62, 63, 69, 79, 81, 83-86, 97, 103, 107, 111, 114, 116, 118, 122, 125, 143, 211, 227, 232, 240, 361, 366
- Vrijhart (ps. van Bernardus Bosch) 29
- Wagenaar, Johan 105
- Waldorp, Jan G. 46, 162, 163, 259
- Warin, A. 308
- Warnsinck Bzn, Willem H. 358
- Washington, George 180
- Wichers, Hendrik Ludolf 208, 220, 229
- Wildrik, Berend 86, 97, 114, 115
- Wilhelmina van Pruisen 300
- Willem I, koning 12, 13, 15, 16, 19, 92, 144, 179, 200, 254, 300, 302, 307-310, 313, 314, 318-321, 324-327, 329-331, 333-340, 343-356, 360, 361, 364-367, 370
- Willem II, latere koning 300
- Willem II, latere stadhouder 223
- Willem II, stadhouder 162
- Willem IV, stadhouder 29, 162, 223
- Willem V, stadhouder 10, 14, 27, 28, 36, 39, 41, 51, 60, 123, 162, 179, 205, 222, 223, 225, 240, 293
- Willem Frederik, zie Willem I
- Willink, Wilhem 26, 286, 306, 315
- Winter, Jan W. de 82, 113, 117, 118, 125, 148, 164, 165
- Winter, P.J. van 14
- Wiselius, Samuel Iperuszoon 12, 13, 20, 29, 33, 40, 42, 44, 45, 49, 51, 54, 56, 57, 65, 68, 74, 78, 82, 83, 92, 105-107, 118, 123, 129, 143, 170, 180, 192, 198, 201, 241, 285, 289, 315, 329, 338, 369
- Wit, C.H.E. de 15, 67
- Witsen Geysbeek, Pieter Gerardus 66, 358
- Witt, gebr. De 160-163
- Witt, Johan de 160
- Wolff, Betje 25
- Wout, Gabriel Th. van 't 186, 333, 334, 339
- Zanden, Luiten Jan van 11, 12, 221, 363
- Zanten, Jeroen van 329, 363
- Zappey, W.M. 17

Over de auteur

Jan Postma (Groningen, 1942) studeerde economie aan de Rijksuniversiteit Groningen en behaalde het doctoraal examen met het predicaat cum laude. Hij was als student-assistent en wetenschappelijk (hoofd)medewerker verbonden aan de Economische Faculteit in Groningen. Tevens maakte hij in de jaren 1966-1974 deel uit van de Groningse Gemeenteraad en was hij in 1974-1975 lid van de Provinciale Staten van Groningen. Vervolgens was hij in de periode 1975-1999 in verschillende functies werkzaam bij het ministerie van Financiën, onder meer als beleidsmedewerker financieel-economische politiek, directeur-generaal van de Rijksbegroting en secretaris-generaal. Daarna was hij enkele jaren burgemeester van Leiden. Samen met S. Korteweg, H. de Haan en S.K. Kuipers verzorgde hij een geheel herziene uitgave in vier delen van het handboek *Het Moderne Geldwezen* (1971-1982, drie drukken) en samen met R.I.J.M. Kuipers schreef hij *De Rijksbegroting in perspectief. Financieel management in de politieke sector* (1989-1996, drie drukken). In 2006 publiceerde hij de monografie *Honderd jaar Miljoenennota*. Voorts publiceerde hij een groot aantal artikelen over overheidsfinanciën, economie, openbaar bestuur en geschiedenis. In februari 2011 begon hij met de voorbereiding van een dissertatie over Alexander Gogel.

POSTMA

ALEXANDER GOGEL (1765-1821)

ISAAC JAN ALEXANDER GOGEL was een fascinerende persoonlijkheid met een zeer interessante loopbaan in de turbulente Bataafs-Franse periode (1795-1813). Deze Amsterdamse koopman smeedde de zeven verenigde gewesten samen tot een Bataafse eenheidsstaat, met één belastingstelsel, een transparante begroting en één muntstelsel. Zijn interesse en invloed waren echter breder. Gelijkheid voor de wet hield voor hem ook de vrije toegang tot een beroep in. Hij was dan ook een fel ijveraar voor de afschaffing van de gilden. Verder nam hij intensief deel aan de debatten over de constitutionele vormgeving van de nieuwe staat. Zijn culturele belangstelling bracht hem ertoe de Nationale Konst-Gallerij op te richten, de voorloper van het huidige Rijksmuseum.

Het traditionele beeld van Alexander Gogel toont hem als een technocraat. Jan Postma laat in deze politieke biografie zien dat hij in werkelijkheid een ideologisch geïnspireerd politicus was.

